

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра політології

Литвин Віталій Сергійович

**Методичні рекомендації та матеріали для вивчення
навчальної дисципліни**

"ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ І СИСТЕМИ"

для студентів першого року навчання спеціальності 052 "Політологія"
освітньо-кваліфікаційного рівня "Бакалавр" (денна форма навчання)

Львів
2022

Затверджено на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від 26 серпня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету
Протокол № 271/7 від 26 серпня 2022 року

ЗМІСТ

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни	3
2. Загальні характеристики, компетентності та результати дисципліни	4
3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни.....	7
4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни	8
5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни.....	9
6. Зміст семінарських занять навчальної дисципліни	14
7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни	34
8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів	35
9. Розподіл балів, що присвоюється студентам	36
10. Питання, які виносяться на модульні контролі.....	37
11. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену)	39

1. Вступ. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>05 "Соціальні та поведінкові науки"</u>	Нормативна
	Спеціальність <u>052 "Політологія"</u>	
Модулів – 2		<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів – 2		1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин – 120		2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	<i>Лекції</i>
		32 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		16 год.
		<i>Лабораторні</i>
		0 год.
		<i>Самостійна робота</i>
72 год.		
<i>Індивідуальні завдання: 0 год.</i>		
<i>Вид контролю: екзамен</i>		

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять (лекційних і семінарських) до кількості годин самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 2/3.

2. Загальні характеристики, компетентності та результати дисципліни

Актуальність курсу. Політичні інститути і системи формують стимули, які в свою чергу мають значний вплив на стратегічний вибір, зроблений політичними діячами. В цьому сенсі політичні інститути та системи є своєрідними "правилами гри" політичного процесу, а також існують у ході розв'язання конкретних політичних проблем. З огляду на це, саме розгляд політичних інститутів та систем може стати ключовим чинником, який зі значною долею очевидності свідчитиме про тенденції, перспективи, прогностичні варіанти розвитку політичного процесу в тій чи іншій державі та соціумі.

Саме з огляду на це, дисципліну розроблено таким чином, щоб надати студентам необхідні знання, обов'язкові для того, щоби розуміти теоретичні та практичні основи аналізу політичних інститутів і систем у всьому їхньому розмаїтті. Тому у дисципліні представлено як історичні, так і поточні типи політичних інститутів та систем. Курс є елементом такого напряму політичної науки, як порівняльна політологія. Наголос у межах курсу зроблено на кількісній та якісній складовій аналізу політичних інститутів і систем. Дисципліну розроблено з прицілом на усталені та новітні кількісні механізми, методики, виміри аналізу політичних систем та інститутів, з прицілом на техніки аналізу та консалтингу у політичній науці.

Дисципліна "Політичні інститути і системи" є нормативним навчальним курсом в рамках спеціальності "Політологія", який вивчається студентами першого курсу. Курс розраховано на 120 годин і запропонованого до вивчення у другому семестрі. В структурі годин курсу виокремлено такі складові: лекційна – 32 години, семінарські заняття – 16 годин, самостійні завдання – 72 години.

Мета курсу: ознайомити студентів з основами і принципами функціонування сучасних політичних систем і їхніх інститутів, з особливостями застосування аналітичних і консалтингових методів й інструментів у порівняльному аналізі політичних інститутів і систем, а також виробити у студентів уявлення про ефективність та якість різних типів політичних інститутів та систем.

Теоретична основа/структура курсу. Курс заплановано в рамках двох змістових блоків і модулів. Перший є більш теоретичним і стосується питань, які висвітлюють: поняття "політичний інститут" та "політична інституція"; неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій; феномен політичної інституціоналізації; формальні і неформальні політичні інститути; політичні та правові норми, конституцію та конституційну інженерія; ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів; стабільність, силу й ефективність політичних інститутів; політичну систему як політологічну категорію; структурування, моделі, типологізацію та таксономію політичних систем; державу як основний інститут політичної системи; міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі; міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі; форму та систему державного правління; підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління. Натомість другий змістовий модуль є більш практично-орієнтованим й стосується таких проблем: президентська система державного правління; "чистий" і "модифікований" президенталізм; парламентська система державного правління; республіканський та монархічний парламентаризм; напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика; інституційно-процесуальні (формальні) та політично-поведінкові (фактичні) різновиди напівпрезидентської системи державного правління; системи державного правління із інститутом суперпрезидента; системи державного правління непарламентських монархій; ідеократичні (атипові) форми та системи державного правління.

Методологічні рекомендації. Дисципліна складається з 16 тем, які вивчаються лекційно-семінарським і самостійним методом (на самостійне вивчення було винесено окремі питання у межах лекційних і семінарських занять). У програмі курсу запропоновано основні проблеми, які треба з'ясувати в рамках кожної з теми. У планах лекційних занять з дисципліни "Політичні інститути і системи" запропоновано перелік лекцій і самостійних завдань курсу та перелік питань, які виносяться на заняття зі списком джерел. У плані семінарських занять з дисципліни, своєю чергою, запропоновано перелік 8 тем семінарських (практичних) занять та питань, які різною мірою розвивають тематику лекційних занять та виносяться із зазначеним списком потрібних для підготовки занять джерел. Також запропоновано перелік запитань на кожний із модульних контролів (разом два модульні контролі або ж аналогічні їм контрольні заходи).

Тематичні модулі. Курс складається з наступних тематичних модулів: поняття "політичний інститут" та "політична інституція"; неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій; феномен політичної інституціоналізації; формальні і неформальні політичні інститути; політичні та правові норми, конституцію та конституційну інженерія; ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів; стабільність, силу й ефективність політичних інститутів; політичну систему як політологічну категорію; структурування, моделі, типологізацію та таксономію політичних систем; державу як основний інститут політичної системи; міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі; міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі; форму та систему державного правління; підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління; президентська система державного правління; "чистий" і "модифікований" президенталізм; парламентська система державного правління; республіканський та монархічний парламентаризм; напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика; інституційно-процесуальні (формальні) та політично-поведінкові (фактичні) різновиди напівпрезидентської системи державного правління; системи державного правління із інститутом суперпрезидента; системи державного правління непарламентських монархій; ідеократичні (атипові) форми та системи державного правління.

Методи. У ході запропонованого курсу студентам буде запропоновано підхід зі здійснення якісного та кількісного оцінювання політичних інститутів і систем на підставі порівняльного аналізу (метод окремого випадку та бінарний аналіз, порівняння контрастних/подібних країн, регіональні порівняння, класифікаційні схеми, статистичні, а також дескриптивні дослідження і крос-темпоральний аналіз), соціологічних методів збору інформації, інституційних методик, системно-структурного методу тощо. Окрему увагу приділено роботі студентів із наявними базами статистичних та оціночних даних, які стосуються проблематики політичних інститутів та систем і їхнього порівняння.

Поточний контроль успішності здійснюється за наступною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі та участь у дискусії. Реферат та доповідь – 4 бали; есе – 3 бали; тематичні розрахунки – 3 бали. При цьому, кожен студенти може підготувати один реферат або доповідь. Контроль знань за результатами вивчення окремого змістового модуля чи блоку (аналогічного методу контролю, зокрема, підсумкового есе чи тематичного розрахунку) оцінюється в 8 балів (а таких контролів передбачено два). Повний рейтинг поточної успішності визначається як повна сума балів, які отримані на семінарських заняттях, а також за підсумками контролю знань на модулях. Максимальний показник поточного (та проміжного) контролю успішності становить "50" балів".

Форма підсумкового контролю – це екзамен у форматі усного, тестового або ж комбінованого опитування, який максимально оцінюється за шкалою від "0" до "50" балів. Сумарна оцінка за предмет включає у себе рейтинг поточної успішності і результати заключного екзамену у формі усного, тестового чи комбінованого опитування.

Практичні результати курсу. Студенти повинні оволодіти категоріальним і понятійним апаратом із приводу дослідження політичних інститутів та систем, отримати знання про еволюцію й сучасний стан розвитку політичних інститутів та систем у різних країнах світу. Наслідками вивчення курсу має стати знання про взаємозв'язок політичних режимів і політичних інститутів у політичних системах, навички їхнього аналізу у порівняльній перспективі та орієнтування у тенденціях розвитку сучасних країну світу з огляду на ефективність тих політичних інститутів і систем, які у них функціонують.

У результаті вивчення навчальної дисципліни "Політичні інститути і системи" студент/студентка буде:

знати:

- теоретичні і методологічні засади курсу;
- ключові відмінності понять "політичний інститут" та "політична інституція";
- сутність та типи феномену політичної системи;
- варіативність форм і систем державного правління;
- особливості використання форм і систем державного правління у різних регіонах і країнах світу;

вміти:

- застосовувати особливості та індикатори типологізації політичних інститутів і систем при аналізі інституційно-процесуальних атрибутів сучасної політики;
- на початковому рівні порівнювати чинні й історичні політичні інститути і системи при прогнозуванні перспектив політичного розвитку.

Крім того, в результаті успішного проходження навчальної дисципліни "Політичні інститути і системи" студент/студентка набуде такі *компетентності*:

- *СК03*: Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;
- *СК05*: Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- *СК14*: Здатність аналізувати та прогнозувати особливості впливу соціальних груп, груп інтересів та груп тиску на політичну реальність, організація та здійснення діяльності з захисту групових інтересів в політичному процесі.

Програмні результати навчання після вивчення навчальної дисципліни "Політичні інститути і системи":

- *PH10*: Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;
- *PH12*: Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;
- *PH14*: Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

3. Семестровий план і структура навчальної дисципліни

Розділи і теми курсу	Кількість годин			
	Р А З О М	Л Е К Ц І Й Н И Х	С Е М І Н А Р С Ь К И Х	С А М О С Т І Й Н И Х
Змістовий модуль 1				
Тема 1. Поняття "політичний інститут" і "політична інституція": визначення, становлення, еволюція та сучасний стан розвитку.	7,5	2	1	4,5
Тема 2. Неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Феномен політичної інституціоналізації.	7,5	2	1	4,5
Тема 3. Формальні та неформальні політичні інститути. Політичні та правові норми, конституція та конституційна інженерія.	7,5	2	1	4,5
Тема 4. Ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів. Стабільність, сила й ефективність політичних інститутів.	7,5	2	1	4,5
Тема 5. Політична система як політологічна категорія: теоретико-методологічний зріз. Структуризація, моделі, типологізація та таксономія політичних систем.	7,5	2	1	4,5
Тема 6. Держава як основний інститут політичної системи. Систематизація владно-політичних інститутів держави.	7,5	2	1	4,5
Тема 7. Міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі. Міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі. Форма та система державного правління.	7,5	2	1	4,5
Тема 8. Підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління.	7,5	2	1	4,5
Модульний контроль 1	–	–	–	–
Разом за Змістовий модуль 1	60	16	8	36
Змістовий модуль 2				
Тема 9. Вогуми довіри/інвестири та недовіри урядам як атрибути класифікації систем державного правління.	7,5	2	1	4,5
Тема 10. Президентська система державного правління. "Чистий" і "модифікований" президенталізм: системно-інституційні атрибути.	7,5	2	1	4,5
Тема 11. Парламентська система державного правління. Республіканський і монархічний парламентаризм. Типи та моделі парламентаризму.	7,5	2	1	4,5
Тема 12. Системи державного правління непарламентських монархій.	7,5	2	1	4,5
Тема 13. Напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика.	7,5	2	1	4,5
Тема 14. Різновиди напівпрезидентської системи державного правління.	7,5	2	1	4,5
Тема 15. Системи державного правління з інститутом суперпрезидента. Суперпрезиденталізм і супернапівпрезиденталізм.	7,5	2	1	4,5
Тема 16. Ідеократичні (атипові) форми та системи державного правління.	7,5	2	1	4,5
Модульний контроль 2	–	–	–	–
Разом за Змістовий модуль 2	60	16	8	36
УСЬОГО:	120	32	16	72

4. Основна та додаткова література навчальної дисципліни

Основна література:

1. Литвин В. Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти: монографія. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. 636 с.
2. Литвин В. Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри аналізу. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. 632 с.
3. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
4. Cheibub J. Presidentialism, parliamentarism, and democracy. Cambridge University Press, 2007. 202 p.
5. Shugart M., Carey J. Presidents and Assemblies. Constitutional Design and Electoral Dynamics. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 316 p.

Додаткова література:

1. Кармазіна М., Шурбована О. "Інститут" та "інституція": проблема розрізнення понять // Політичний менеджмент. 2006. № 4. С. 10–19.
2. Литвин В., Осадчук І. Атиповість напівпрезидентських систем державного правління у пострадянських країнах: контекст вотумів недовіри урядам // Politicus. 2018. Вип. 3. С. 49–57.
3. Литвин В. Збалансований напівпрезиденталізм: теоретичні особливості, інституційні ризики та позитиви й перспективи реформування в Україні // Нова парадигма. К.: Вид-во імені М. П. Драгоманова. 2014. № 125. С. 145–163.
4. Литвин В. Республіканізм із посадою суперпрезидента: до з'ясування суті суперпрезиденталізму та диференціації президентських і напівпрезидентських систем правління з суперпрезидентами // Studium Europy Srodkowej i Wschodniej: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie. 2014. Nr. 1. S. 159–188.
5. Панчак-Бялоблоцька Н. Особливості урядів меншості європейських систем позитивного та негативного парламентаризму // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2015. Вип. 7. С. 250–264.
6. Duverger M. A New Political System Model. Semi-Presidential Government // European Journal of Political Research. 1980. Vol. 8. P. 165–187.
7. Elgie R. The classification of democratic regime types: conceptual ambiguity and contestable assumptions // European Journal of Political Research. 1998. Vol. 33. P. 219–238.
8. Elgie R. Variations on a theme: A fresh look at semi-presidentialism // Journal of Democracy. 2005. Vol. 16. No. 3. P. 1–21.
9. Shugart M. Semi-presidential systems: Dual executive and mixed authority patterns // French Politics. 2005. Vol. 3. No. 3. P. 323–351.
10. Stepan A., Linz J., Minoves J. Democratic Parliamentary Monarchies // Journal of Democracy. 2014. Vol. 25. No. 2. P. 35–51.

Інтернет-джерела:

1. Döring H., Manow P. Parliaments and governments database (ParlGov): Information on parties, elections and cabinets in modern democracies. URL: <http://www.parlgov.org/>
2. Freedom in the World. URL: <http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world>
3. Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800–2013. URL: <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>
4. Nations in Transit. URL: <http://www.freedomhouse.org/report-types/nations-transit>
5. Varieties of democracy. URL: <https://v-dem.net/>

5. Теми та зміст лекційних занять навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Поняття "політичний інститут" і "політична інституція": визначення, становлення, еволюція та сучасний стан розвитку

Вступне заняття. Ознайомлення з дисципліною і її структурою. Соціальний інститут: категоризація та підходи до дефініювання. Політичний інститут: визначення, становлення, еволюція, сучасний стан розвитку. Політичний інститут і політична інституція: становлення і диференціація понять.

Основні поняття: інститут, соціальний інститут, політичний інститут, інституція, політична інституція, класифікація інститутів, формальні інститути, неформальні інститути, інститут як норма, інститут як організація, норма, інституціоналізована норма, "тонка" та "товста" інтерпретація інституту, організація, актор, історичність інституту, психологічність інституту, функціональність інституту, структурність інституту, інститути-речі, інститути-корпорації, функції і значення політичних інститутів, інституціоналізм і неоінституціоналізм, інституційна теорія, концепт "інститути важливі".

Тема 2. Неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Феномен політичної інституціоналізації

Неоінституціоналізм – як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Різновиди й етапи розвитку неоінституціоналізму. Політична інституціоналізація: концептуальне визначення та детермінування.

Основні поняття: інститут, соціальний інститут, політичний інститут, інституція, політична інституція, інституціоналізм і неоінституціоналізм, інституційна теорія, хабітулізація, інституціоналізація, політична інституціоналізація, фундаторська ортодоксія, тотально-інституційний підхід й інституційно-системне структурування, концепт "інститути важливі", інституціоналізм із позицій теорії раціонального вибору, історичний інституціоналізм, соціологічний інституціоналізм, нормативний, емпіричний і міжнародний інституціоналізм, критерії політичної інституціоналізації.

Тема 3. Формальні та неформальні політичні інститути. Політичні та правові норми, конституція та конституційна інженерія

Феномен і різновиди формальних політичних інститутів. Нормативно-правова регуляція політичних інститутів. Політичні та правові норми. Конституція як основний формальний політичний інститут. Сутність, складові й етапи конституційної інженерії та конституційної реформи. Феномен та різновиди неформальних політичних інститутів.

Основні поняття: політичний інститут, формальний політичний інститут, типи політичних інститутів, політичні норми, правові норми, норми-звичаї, корпоративні норми, конституційні норми, конституціоналізм, конституційна інженерія, реальна та формальна конституція, писана й неписана конституція, право, закони, правова держава, конституційна реформа, неформальний політичний інститут, конституційна інженерія, міжінституційні відносини.

Тема 4. Ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів. Стабільність, сила й ефективність політичних інститутів

Концепт "інститути важливі", його обґрунтування і критика. Ключові інституційні дихотомії та параметр вибору політичних інститутів. Стабільність, зміна, сила й ефективність політичних інститутів.

Основні поняття: політичний інститут, інституційні дихотомії, концепт "інститути важливі", демократія–автократія, президенталізм–парламентаризм, федералізм–консенсус–унітаризм, влада–опозиція, інститут–розвиток, зміна інститутів, сила інститутів, стабільність інституту, ефективність інституту.

Тема 5. Політична система як політологічна категорія: теоретико-методологічний зріз. Структуризація, моделі, типологізація та таксономія політичних систем

Політична система як політологічна категорія: підходи до дефініювання. Вузьке та широке визначення політичної системи. Основні складові політичної системи та категорії теорії політичних систем. Структуризація і підсистеми політичної системи. Різновиди моделей політичних систем. Підходи до типологізації політичних систем. Закономірності (принципи) функціонування і механізми адаптації політичної системи. Стабільність, кризовість та ефективність політичної системи.

Основні поняття: система, політична система, політична система як політологічна категорія, вузьке і широке визначення політичної системи, методи і підходи до концептуалізації політичної системи, складові політичної системи, теорія політичних систем, холізм, універсалізм, організація і структура політичної системи, підсистеми політичної системи, інституційна система, модель політичної системи, типи політичних систем, політична аномія, політичний капітал, елементи (чи компоненти) політичної системи, формальні та неформальні політичні інститути, закономірності функціонування політичної системи, багатофункціональність політичної системи, "закон вічності", принцип рухомої рівноваги політичної системи, принцип "маятника".

Тема 6. Держава як основний інститут політичної системи. Систематизація владно-політичних інститутів держави

Держава як система владно-політичних інститутів. Суть, ознаки і місце держави в політичній системі. Вищі органи влади як політичні інститути держави: структуризація і систематизація. Форма держави та її складові як систематизуючі і системотворчі атрибути.

Основні поняття: держава, ознаки держави, суверенітет, форма держави, форма державного правління, монархія, абсолютна монархія, обмежена монархія, дуалістична монархія, конституційна (парламентська) монархія, виборча монархія, республіка, парламентська республіка, президентська республіка, напівпрезидентська республіка, ідеократична форма державного правління, форма державного устрою, державно-територіальний устрій, федеративна держава, унітарна держава, конфедерація, імперія, унія, колонія, метрополія, співдружність, політичний режим, демократія, автократія, авторитаризм, тоталітаризм.

Тема 7. Міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі. Міжінституційні баланси, стримування, протипаги та конфлікти у політичній системі. Форма та система державного правління

Сутність і різновиди політичних та міжінституційних відносин у політичній системі. Феномен розподілу і злиття політичної влади у міжінституційних відносинах. Міжінституційні баланси, стримування і протипаги як патерни політичних систем. Феномен, рівні та різновиди

міжінституційних конфліктів у політичних системах. Концептуалізація і теоретична дистинкція понять "форма державного правління" й "система державного правління".

Основні поняття: політичні відносини, міжінституційні відносини, типи політичних відносин, структура політичних відносин, політична поведінка, політична взаємодія, держава, міжінституційний баланс, міжінституційні стримування і противаги, політичні конфлікти, міжінституційні конфлікти, конфлікти в системі виконавчої влади, політична стабільність, інституційна стабільність, політична криза, криза міжінституційних відносин, виконавчо-законодавчі відносини, виконавчо-законодавчі системи, розподіл і злиття політичної/державної влади, форма державного правління, система державного правління, політична система, конституційна система правління, політична система правління.

Тема 8. Підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління

Порівняльні моделі та типи систем державного правління як проблема політичної науки. Хвилі розвитку досліджень про форми та системи державного правління. Дихотомічні моделі та схеми типологізації систем державного правління. Трихотомічні і більшескладові моделі типологізації систем державного правління. Конституційне (формальне) і політичне (фактичне) розуміння системи правління.

Основні поняття: система державного правління, політична система, конституційна система правління, політична система правління, моделі та типи державного правління, дихотомічний і трихотомічний підхід, розподіл і злиття політичної/державної влади, модель Лейпхарта, модель Чейбуба, Елкінса і Гінсбурга, модель Сіароффа, модель Кіфера, модель Скач, модель Шугарта та Кері, модель Елгі, модель Кроувела, монархія, республіка, президенталізм, парламентаризм, напівпрезиденталізм і напівпарламентаризм, асамблейне правління, чисті та змішані системи правління, президенціалізація та парламентаризація, конституційна і політична президенціалізація.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 9. Вотуми довіри/інвеститури та недовіри урядам як атрибути класифікації систем державного правління

Сутність та типи "ланцюгів" делегування повноважень і відповідальності у сучасних політичних системах. Феномен і відмінності позитивного та негативного парламентаризму. Вотуми довіри/інвеститури новим урядам, їх варіативність та наслідки. Вотуми довіри та недовіри чинним урядам і їх різновиди.

Основні поняття: політична система, міжінституційні відносини, повноваження та відповідальність, "ланцюгів" делегування міжінституційних повноважень і відповідальності, вотум довіри/інвеститури новому уряду, вотум довіри чинному уряду, вотум недовіри чинному уряду, випереджаючий вотум інвеститури, результуючий вотум інвеститури, звичайний і конструктивний вотум недовіри, правила прийняття рішень про парламентські вотуми довіри та недовіри, кваліфікована, абсолютна, відносна та негативна більшість.

Тема 10. Президентська система державного правління. "Чистий" і "модифікований" президенталізм: системно-інституційні атрибути

Історія становлення та підходи до визначення президенталізму. Інституційно-процесуальні атрибути й індикатори президенталізму. Різновиди, моделі, фази й умови президентської системи державного правління. Політична географія президентської системи державного правління.

Основні поняття: президентська система державного правління, президенталізм, історія президенталізму, атрибути президенталізму, типи, моделі та фази президенталізму, "частий"/класичний і "модифікований" президенталізм, президенталізм без посади прем'єр-міністра, президенталізм із посадою прем'єр-міністра, уніперсональний президенталізм, колективний та коаліційний президенталізм, сильний та слабкий президенталізм, виборчі системи та їхній вплив на президенталізм, політична географія/карта президенталізму, американський президенталізм, латиноамериканський президенталізм, африканський президенталізм, азійський президенталізм, європейський президенталізм.

Тема 11. Парламентська система державного правління. Республіканський і монархічний парламентаризм. Типи та моделі парламентаризму

Феномен, визначення й історія парламентаризму. Співвідношення парламентської системи державного правління і парламентської демократії. Інституційні атрибути й ознаки парламентаризму в республіках та монархіях. Різновиди, моделі та умови парламентської системи державного правління. Політична географія парламентської системи державного правління.

Основні поняття: парламентська система державного правління, парламентаризм, парламентська демократія, історія парламентаризму, ознаки парламентаризму, види, моделі й умови парламентаризму, асамблейна система республіканського правління, республіканський і монархічний парламентаризм, підхід стосовно типологізації парламентаризму Сіароффа, кабінетський, збалансований парламентаризм та дифузний парламентаризм, канцлерська модель парламентаризму, взаємозв'язок парламентаризму, партійних та виборчих систем, політична географія/карта президенталізму, британський парламентаризм, європейський (континентальний) парламентаризм.

Тема 12. Системи державного правління непарламентських монархій

Типологізація монархій. Особливості непарламентських монархій. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи абсолютних монархій. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи дуалістичних монархій

Основні поняття: монархія, монархічна форма державного правління, типологія монархій, підходи до класифікації монархій, конституційна/обмежена та парламентська монархія, монархічний парламентаризм, абсолютна монархія, абсолютний монарх, абсолютна монархія і суперпрезиденталізм, дуалістична монархія, дуалістична монархія і напівпрезиденталізм, діархія, політична географія/карта світу монархій.

Тема 13. Напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика

Сутність змішування/гібридизації систем державного правління. Феномен та історія напівпрезиденталізму як категорії та системи державного правління. Підходи до визначення та критики напівпрезидентської системи правління. Категоризація і систематизація інституційно-процесуальних та політично-поведінкових атрибутів й ознак напівпрезидентської системи правління. Політична географія напівпрезидентської системи державного правління.

Основні поняття: змішана система державного правління, змішування/гібридизація систем державного правління, напівпрезидентська система правління, напівпрезиденталізм, історія категорії "напівпрезиденталізм", підходи до визначення напівпрезиденталізму, максималістське (політично-поведінкове) та мінімалістське (інституційно-процесуальне)

визначення напівпрезиденталізму, класичне та сучасне трактування напівпрезиденталізму, атрибути і критика напівпрезиденталізму, дуалізм виконавчої влади, спосіб обрання президентів, повноваження президентів, структура легітимності виконавчої влади, формування, функціонування та відповідальність урядів в умовах напівпрезиденталізму, політична географія та карта напівпрезиденталізму, французький напівпрезиденталізм, європейський та український напівпрезиденталізм, африканський і азійський напівпрезиденталізм.

Тема 14. Різновиди напівпрезидентської системи державного правління

Гетерогенність напівпрезиденталізму та підстави й індикатори його типологізації. Формування і відповідальність урядів як підстава формальної типологізації напівпрезиденталізму. Дуалізм, легітимність і відповідальність виконавчої влади як підстава фактичної типологізації напівпрезиденталізму. Сила президентів і особливості дуалізму виконавчої влади як підстава формально-фактичної типологізації напівпрезиденталізму. Інституційно-процесуальні та політично-поведінкові наслідки, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.

Основні поняття: змішана система державного правління, змішування/гібридизація систем державного правління, напівпрезидентська система правління, напівпрезиденталізм, гетерогенність напівпрезиденталізму, типи та моделі напівпрезиденталізму, типологізація напівпрезиденталізму, формування та відповідальність урядів, президент-парламентаризм, прем'єр-президенталізм, система уніфікованої більшості, система розділеної більшості, система розділеної меншості, система уніфікованої меншості, сила президентів, напівпрезиденталізм з інститутом номінального президента, напівпрезиденталізм з інститутом сильного президента, напівпрезиденталізм з інститутом супер-президента та збалансований напівпрезиденталізм, фази напівпрезиденталізму, наслідки, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.

Тема 15. Системи державного правління з інститутом суперпрезидента. Суперпрезиденталізм і супернапівпрезиденталізм

Феномен та концептуалізація інституту суперпрезидента. Республіки із інститутом суперпрезидента. Дистинкція суперпрезиденталізму і супернапівпрезиденталізму. Республіки з суперпрезидентами диктаторського та недиктаторського типу. Логіка неопатримоніалізму в республіках із суперпрезидентами.

Основні поняття: президент, інститут президента, суперпрезидент, республіки із суперпрезидентами, підходи та індикатори визначення суперпрезиденталізму, дихотомія і трихотомія, республіки із суперпрезидентами диктаторського та недиктаторського типу, неопатримоніалізм, патерналізм, патримоніалізм, карта та політична географія республік з суперпрезидентами.

Тема 16. Идеократичні (атипові) форми та системи державного правління

Феномен идеократичної й атипової форми і системи державного правління. Идеократичні республіки та їхні приклади (історія і сучасність): КНДР, Швейцарія, Іран, Ізраїль, країни Африки. Идеократичні монархії, їхні приклади й атрибути: Ватикан.

Основні поняття: идеократична форма та система державного правління, идеократія, идеократична республіка, идеократична монархія, монархічна республіка, виборча монархія, атипові республіки, політична географія/карта идеократичних форм та систем державного правління.

6. Зміст семінарських занять навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1 (ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ № 1 та 2)

План заняття:

Частина 1. Поняття "політичний інститут" і "політична інституція": визначення, становлення, еволюція та сучасний стан розвитку

1. Соціальний інститут: категоризація та підходи до дефініювання.
2. Політичний інститут: визначення, становлення, еволюція, сучасний стан розвитку.
3. Політичний інститут і політична інституція: становлення і диференціація понять.

Частина 2. Неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Феномен політичної інституціоналізації

4. Неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій.
5. Різновиди й етапи розвитку неоінституціоналізму.
6. Політична інституціоналізація: концептуальне визначення та детермінування.

Основні поняття: інститут, соціальний інститут, політичний інститут, інституція, політична інституція, класифікація інститутів, формальні інститути, неформальні інститути, інститут як норма, інститут як організація, норма, інституціоналізована норма, "тонка" і "товста" інтерпретація інституту, організація, актор, історичність інституту, психологічність інституту, функціональність інституту, структурність інституту, інститути-речі, інститути-корпорації, функції і значення політичних інститутів, інституціоналізм та неоінституціоналізм, інституційна теорія, хабітулізація, інституціоналізація, політична інституціоналізація, фундаторська ортодоксія, тотально-інституційний підхід й інституційно-системне структурування, концепт "інститути важливі", інституціоналізм із позицій теорії раціонального вибору, історичний інституціоналізм, соціологічний інституціоналізм, нормативний, емпіричний і міжнародний інституціоналізм, критерії політичної інституціоналізації.

Список наукових і навчальних джерел:

Обов'язкові джерела:

1. Баштанник О. Інституціоналізм раціонального вибору: теоретико-методологічні основи та українська політична наука [Електронний ресурс] / О. В. Баштанник // Науково-теоретичний альманах "Грані". 2019. Вип. 22(11). С. 37–46. Доступ: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1441> (станом на серпень 2022 р.).
2. Бунецький Л. Інституціональна проблематика в сучасній політичній науці: аналіз феномену "політичний інститут" [Електронний ресурс] / Леонід Бунецький // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. 2009. № 91/93. С. 60–63.

Доступ: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/politology/article/download/1966/2026> (станом на серпень 2022 р.).

3. Демчишак Р. Наукові підходи до розуміння сутності поняття "політичний інститут" [Електронний ресурс] / Руслан Демчишак // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2015. Вип. 27. С. 9–14. Доступ: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/9611> (станом на серпень 2022 р.).
4. Кармазіна М. "Інститут" та "інституція": проблема розрізнення понять [Електронний ресурс] / Марія Кармазіна, Олена Шурбована // Політичний менеджмент. 2006. № 4. С. 10–19. Доступ: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/handle/123456789/9611> (станом на серпень 2022 р.).
5. Колодій А. Неоінституціоналізм та його пізнавальні можливості в політичних дослідженнях [Електронний ресурс] / Антоніна Колодій // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2011. Вип. 1. С. 129–139. Режим доступу до вказаної ст.: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/1_2016/15.pdf (станом на серпень 2022 р.).
6. Попазогло В. Неоінституціоналізм як методологія аналізу неформальних інститутів політики [Електронний ресурс] / В. С. Попазогло // Precarpathian Bulletin of the Shevchenko Scientific Society Idea. 2017. Vol. 5–6 (41–42). Р. 98–104. Режим доступу до ст.: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pvntsh_2017_5-6_12.pdf (станом на серпень 2022 р.).
7. Петров П. Політичні інститути: узагальнення змісту підходів до визначення поняття [Електронний ресурс] / П. Х. Петров // Науково-теоретичний альманах "Грані". 2017. Вип. 20(9). С. 64–71. Доступ: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1042/1063> (станом на серпень 2022 р.).
8. Романюк А. Новий інституціоналізм та поняття інституту в політичній науці [Електронний ресурс] / Анатолій Романюк // Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. 2006. Вип. 9. С. 190–199. Режим доступу до ст.: http://fs-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/9_2006/23.pdf (станом на серпень 2022 р.).
9. Чабанна М. Неоінституційний підхід до аналізу процесу прийняття політичних рішень [Електронний ресурс] / М. Чабанна // Політичний менеджмент. 2010. № 2. С. 29–37. Доступ: https://iipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/chabanna_neoinstytutsiinyi.pdf (станом на серпень 2022 р.).

Рекомендовані та додаткові джерела:

1. Бергер П. Що таке інституція? Випадок мови [Електронний ресурс] / Пітер Л. Бергер, Брижіт Бергер // Незалежний культурологічний часопис "І". 2004. № 35. Режим доступу до ст.: <http://www.ji.lviv.ua/n35texts/berger.htm> (станом на серпень 2022 р.).
2. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. К.: Основи, 2000. 198 с.
3. March J. Elaborating the "New Institutionalism" [Електронний ресурс] / James March, Johan P. Olsen // Unpublished Manuscript, 2005. 28 р. Доступ: <http://unesco.amu.edu.pl/pdf/olsen2.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
4. March J. The new institutionalism: Organizational factors in political life [Електронний ресурс] / James March, Johan P. Olsen // American Political Science Review. 1984. Vol. 78. Р. 734–749. Доступ: <http://www.la.utexas.edu/users/chenry/core/Course%20Materials/March1984/0.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
5. Rhodes R. The Oxford Handbook of Political Institutions / R. A. W. Rhodes, Sarah A. Binder, Bert A. Rockman. Oxford Handbooks Online, 2008. 834 p.
6. Thelen K. Historical Institutionalism in Comparative Politics [Електронний ресурс] / Kathleen Thelen // Annual Review of Political Science. 1999. Vol. 2. Р. 369–404. Режим доступу: <http://www.rochelleterman.com/ComparativeExam/sites/default/files/Bibliography%20and%20Summaries/Thelan%201999.pdf> (станом на серпень 2022 р.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2 (ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ № 3 та 4)

План заняття:

Частина 1. Формальні та неформальні політичні інститути. Політичні та правові норми, конституція та конституційна інженерія

1. Феномен та різновиди формальних політичних інститутів.
2. Нормативно-правова регуляція політичних інститутів. Політичні та правові норми.
3. Конституція як основний формальний політичний інститут. Сутність, складові й етапи конституційної інженерії та конституційної реформи.
4. Феномен та різновиди неформальних політичних інститутів.

Частина 2. Ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів. Стабільність, сила й ефективність політичних інститутів

5. Концепт "інститути важливі", його обґрунтування та критика.
6. Ключові інституційні дихотомії та параметр вибору політичних інститутів.
7. Стабільність, зміна, сила й ефективність політичних інститутів.

Основні поняття: політичний інститут, формальний політичний інститут, типи політичних інститутів, політичні норми, правові норми, норми-звичаї, корпоративні норми, конституційні норми, конституціоналізм, конституційна інженерія, реальна та формальна конституція, писана й неписана конституція, право, закони, правова держава, конституційна реформа, неформальний політичний інститут, конституційна інженерія, міжінституційні відносини, інституційні дихотомії, концепт "інститути важливі", демократія–автократія, президенталізм–парламентаризм, федералізм–консенсус–унітаризм, влада–опозиція, інститут–розвиток, зміна інститутів, сила інститутів, стабільність інституту, ефективність інституту.

Список наукових і навчальних джерел:

Обов'язкові джерела:

1. Воронянський О. Політичні інститути: механізм формування в конкурентному середовищі / О. В. Воронянський // Сучасне суспільство. 2014. № 1. С. 15–28.
2. Кафарський В. Концепти конституції у правовій і політичній науці [Електронний ресурс] / Володимир Кафарський // Політичний менеджмент. 2010. Вип. 4. С. 25–34. Режим доступу: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/kafarskyi_kontseptu.pdf (станом на серпень 2022 р.).
3. Колодій А. Конституціоналізм / Антоніна Колодій // Основи демократії: Посібник / За заг. ред. А. Колодій. К., 2002. С. 131–158.
4. Колодій А. Нормативне регулювання політичного процесу / Антоніна Колодій // Політологія / За наук. ред. А. Колодій. К., 2000. С. 113–128.
5. Крисенко О. Вплив неформальних інститутів на український політичний процес / Олексій Крисенко // Стратегічні пріоритети. 2012. № 4 (25). С. 58–62.

6. Півторак О. Формальні і неформальні інститути в ліберальних демократіях [Електронний ресурс] / О. І. Півторак // Наукові праці ОНАС ім. А. С. Попова. 2004. № 3. С. 132–133. Режим доступу: https://ojs.onat.edu.ua/index.php/sbornik_onat/article/view/108/102 (станом на серпень 2022 р.).
7. Попазогло В. Деструктивні неформальні політичні інститути: форми прояву та механізми протидії [Електронний ресурс] / В. С. Попазогло // Політичне життя. 2018. № 1. С. 85–90. Доступ: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/5928/5957> (станом на серпень 2022 р.).
8. Рибій О. Неформальні політичні інститути: сутність, класифікація, результати діяльності [Електронний ресурс] / Олена Рибій // Політичний менеджмент. 2011. № 1. С. 34–42. Доступ: https://riend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/rybii_neformalni.pdf (станом на серпень 2022 р.).
9. Русиняк А. Виникнення неформальних інститутів в Україні як результат деінституалізації і деформалізації та специфіка їх впливу на формування політичного режиму [Електронний ресурс] / Анастасія Русиняк // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2017. Вип. 12. С. 245–252. Доступ: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/12_2017/36.pdf (станом на серпень 2022 р.).
10. Савчин М. Політичні партії та політичні системи: спроби конституційної інженерії у контексті сучасного конституціоналізму [Електронний ресурс] / М. В. Савчин // Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. № 3(13). С. 62–75. Доступ: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/1469> (станом на серпень 2022 р.).

Рекомендовані та додаткові джерела:

1. Стецюк П. Основи теорії конституції та конституціоналізму: Курс лекцій [Електронний ресурс] / П. Стецюк. Львів, 2003. 232 с. Доступ: <http://www.twirpx.com/file/1561422/> (станом на серпень 2022 р.).
2. Comparative Constitutions Project Informing Constitutional Design [Електронний ресурс] // Comparative Constitutions Project. Доступ: <http://comparativeconstitutionsproject.org/> (станом на серпень 2022 р.).
3. Frye T. A Politics of Institutional Choices: Post-Communist Presidencies [Електронний ресурс] / Timothy Frye // Comparative Political Studies. 1997. Vol. 30. No. 5. P. 523–552. Доступ: <http://www.columbia.edu/~tmf2/A%20Politics%20of%20Institutional%20Choice.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
4. Glaeser E. Do Institutions Cause Growth? [Електронний ресурс] / Edward Glaeser, Rafael La Porta, Florencio Lopez-de-Silanes, and Andrei Shleifer // Journal of Economic Growth. 2004. Vol. 9. P. 271–303. Доступ: http://scholar.harvard.edu/files/shleifer/files/do_institutions_cause_growth.pdf (станом на серпень 2022 р.).
5. Helmke G. Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda [Електронний ресурс] / Gretchen Helmke, Steven Levitsky // Perspectives on Politics. 2004. Vol. 2. No. 4. P. 725–740. Доступ: <https://www3.nd.edu/~kellogg/publications/workingpapers/WPS/307.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
6. Murillo M. Variation in Institutional Strength [Електронний ресурс] / María Victoria Murillo, Steven Levitsky // Annual Review of Political Science. 2009. Vol. 12. No. 1. P. 115–133. Доступ: <https://mariavictoriamurillo.files.wordpress.com/2014/02/levitskymurillo-arps-2009.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
7. Offe C. Designing institutions in East European transitions [Електронний ресурс] / Claus Offe // Goodin R. The theory of institutional design / Robert E. Goodin. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. P. 199–226. Доступ: http://www.ihs.ac.at/publications/pol/pw_19.pdf (станом на серпень 2022 р.).
8. Przeworski A. Institutions Matter? / Adam Przeworski // Government and Opposition. 2014. Vol. 39. No. 4. P. 527–539. Доступ: http://as.nyu.edu/content/dam/nyu-as/faculty/documents/go_2004.pdf (станом на серпень 2022 р.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3 (ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ № 5 та 6)

План заняття:

Частина 1. Політична система як політологічна категорія: теоретико-методологічний зріз. Структуризація, моделі, типологізація та таксономія політичних систем

1. Політична система як політологічна категорія: підходи до дефініювання. Вузьке та широке визначення політичної системи.
2. Основні складові політичної системи та категорії теорії політичних систем. Структуризація і підсистеми політичної системи.
3. Різновиди моделей політичних систем. Підходи до типологізації політичних систем.
4. Закономірності (принципи) функціонування і механізми адаптації політичної системи. Стабільність, кризовість та ефективність політичної системи.

Частина 2. Держава як основний інститут політичної системи. Систематизація владно-політичних інститутів держави

5. Держава як система владно-політичних інститутів. Суть, ознаки і місце держави в політичній системі.
6. Вищі органи влади як політичні інститути держави: структуризація і систематизація.
7. Форма держави та її складові як систематизуючі та системотворчі атрибути.

Основні поняття: система, політична система, політична система як політологічна категорія, вузьке та широке визначення політичної системи, методи та підходи до концептуалізації політичної системи, складові політичної системи, теорія політичних систем, холізм, універсалізм, організація та структура політичної системи, підсистеми політичної системи, інституційна система, модель політичної системи, типи політичних систем, політична аномія, політичний капітал, елементи (компоненти) політичної системи, формальні і неформальні політичні інститути, закономірності функціонування політичної системи, багатофункціональність політичної системи, "закон вічності", принцип рухомої рівноваги політичної системи, принцип "маятника", держава, ознаки держави, суверенітет, форма держави, форма державного правління, монархія, абсолютна монархія, обмежена монархія, дуалістична монархія, конституційна (парламентська) монархія, виборча монархія, республіка, парламентська республіка, президентська республіка, напівпрезидентська республіка, ідеократична форма державного правління, форма державного устрою, державно-територіальний устрій, федеративна держава, унітарна держава, конфедерація, імперія, унія, колонія, метрополія, співдружність, політичний режим, демократія, автократія, авторитаризм, тоталітаризм.

Список наукових і навчальних джерел:

Обов'язкові джерела:

1. Алексєєнко І. Проблеми розвитку інституту держави в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Ірина Алексєєнко // Jurnalul juridic national: Teorie și practică. 2017. Vol. 21. No. 1. P. 5–8. Доступ: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/50732 (станом на серпень 2022 р.).
2. Буник В. Поняття політичної системи суспільства: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / В. Буник // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. 2010. Вип. 15. С. 7–10. Доступ: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/7932> (станом на серпень 2022 р.).
3. Галаган Л. Президент у системі влади за різних форм державного правління [Електронний ресурс] / Людмила Галаган // Політичний менеджмент. 2011. Вип. 4. С. 8–17. Доступ до ст.: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/galagan_prezydent.pdf (станом на серпень 2022 р.).
4. Галас В. Елементний склад форми держави: теоретико-правовий аналіз [Електронний ресурс] / В. І. Галас, Т. П. Попович // Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 6. С. 45–48. Режим доступу до ст.: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/21465> (станом на серпень 2022 р.).
5. Демчишак Р. Інституційна сутність держави у світовій політичній думці [Електронний ресурс] / Руслан Демчишак // Humanitarian Vision. 2017. Вип. 3(2). С. 31–36. Режим доступу до ст.: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/mar/8827/dokument6.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
6. Дубинський І. Концептуальні підходи до типологізації держави та її функцій [Електронний ресурс] / І. Ю Дубинський // Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Вип. 12. С. 12–16. Доступ: http://pjuv.nuoua.od.ua/v1-2_2017/v1-2_2017.pdf#page=12 (станом на серпень 2022 р.).
7. Кліпкова Г. О. Теорії виникнення держави як інструмент аналізу архітектури державно-інституційної системи [Електронний ресурс] / Г. О. Кліпкова // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія "Питання політології". 2016. Вип. 29. С. 50–53. Режим доступу до ст.: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/6686/6180> (станом на серпень 2022 р.).
8. Ключник Р. Криза у політичній системі: проблеми методології дослідження [Електронний ресурс] / Р. Ключник // Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках. 2015. Вип. 2. С. 105–111. Доступ: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/688> (станом на серпень 2022 р.).
9. Майборода О. "Режим-порядок" і "режим-структура" у політичній системі [Електронний ресурс] / Олександр Майборода // Політичні дослідження: Український науковий журнал. 2021. Вип. 1. С. 52–69. Доступ: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/235431> (станом на серпень 2022 р.).
10. Малкіна Г. Політична відповідальність парламенту в системі вищих органів державної влади [Електронний ресурс] / Г. Малкіна // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. 2009. С. 48–57. Доступ: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31687/05-Malkina.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
11. Толстенко В. Форма державного устрою як складова поняття форми держави: до методології дослідження [Електронний ресурс] / В. Л. Толстенко // Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки. 2014. Вип. 2(41). С. 91–97. Режим доступу до ст.: <http://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/1023> (станом на серпень 2022 р.).
12. Фісун О. Типології політичних систем: основні підходи [Електронний ресурс] / Олександр Фісун // Політичний менеджмент. 2005. № 5. С. 39–50. Доступ: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/8910> (станом на серпень 2022 р.).
13. Шакірзянова І. Форма держави та її складові елементи: сучасні підходи до вивчення [Електронний ресурс] / І. В. Шакірзянова // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія Право. 2013. Т. 1. Вип. 21. С. 104–108. Доступ: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/28322> (станом на серпень 2022 р.).
14. Шляхтун П. Держава головний інститут політичної системи суспільства [Електронний ресурс] / П. П. Шляхтун // Політологія. Теорія та історія політичної науки. К.: Либідь, 2002. С. 246–291. Доступ: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-52.html> (станом на серпень 2022 р.).

15. Щедрова Г. Політична система суспільства [Електронний ресурс] / Г. П. Щедрова, Ф. В. Барановський // Щедрова Г. Політологія: Навчальний посібник / Г. П. Щедрова, Ф. В. Барановський. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2011. 304 с. Режим доступу до інформації: <https://studfile.net/preview/2497037/> (станом на серпень 2022 р.).
16. Явір В. Політико-правова система кризь призму системного підходу [Електронний ресурс] / Віра Явір // Актуальні проблеми політики. 2021. Вип. 67. С. 34–39. Режим доступу до ст.: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14910> (станом на серпень 2022 р.).
17. Яворський М. Політична стабільність: сутність та основні підходи до класифікації [Електронний ресурс] / Микола Яворський // Політичні науки. 2017. Вип. 3(1). С. 61–66. Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6679/yavorskiy.pdf> (станом на серпень 2022 р.).

Рекомендовані та додаткові джерела:

1. Білоус А. Форми правління / А. О. Білоус // Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна / А. О. Білоус. К., 1997. С. 112–130.
2. Бодуен Ж. Вступ до політології / Ж. Бодуен. К., 1995: Ч. II. Науковість політології. С. 21–41, 47–83.
3. Давимука С. Держава як тип суспільної організації і як система владних інституцій / С. Давимука, А. Колодій, Ю. Кужелюк, В. Харченко // Давимука С. Політичні режими сучасності та перехід до демократії / С. Давимука, А. Колодій, Ю. Кужелюк, В. Харченко. Львів, 1999. С. 8–28.
4. Дзюбка І. Держава як базовий інститут політичної системи суспільства / І. С. Дзюбка // Політологія у схемах, таблицях, визначеннях / За заг. ред. І.С. Дзюбка. К. С. 76–87.
5. Колодій А. Виконавча влада / А. Колодій // Основи демократії / За заг. ред. А. Колодій. К., 2002. С. 252–281.
6. Колодій А. Держава як тип суспільної організації і як система владних відносин / А. Колодій // Політологія / За наук. ред. А. Колодій. К., 2000. С. 369–393.
7. Колодій А. Політична система суспільства: поняття і структура / А. Колодій // Політологія / За наук. ред. А. Колодій. К., 2000. С. 63–74.
8. Колодій А. Сучасні форми демократичного врядування: зразки практики / А. Колодій // Політологія / За наук. ред. А. Колодій. К., 2000. С. 407–423.
9. Кудряченко А. Механізми стабілізації вітчизняної політичної системи [Електронний ресурс] / А. І. Кудряченко // Кудряченко А. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії / А. І. Кудряченко. К., 2007. С. 302–340. Режим доступу до інформації: <https://ivinas.gov.ua/publikatsiji/monografiya/politychna-systema-i-hromadianske-suspilstvo-ievropeiski-i-ukrainski-realii-monohrafiia-za-zah-red-din-prof-a-i-kudriachenka-k-nisd-2007-396-s.html> (станом на серпень 2022 р.).
10. Макеев С. Структурні виміри сучасного суспільства: навч. посіб. / С. Макеева. К, 2006. 372 с.
11. Рудич Ф. Теорія політичної системи / Ф. М. Рудич // Рудич Ф. Політична система сучасної України. Особливості становлення, тенденції розвитку / Ф. М. Рудич. К., 2002. С. 7–34.
12. Сухонос В. Інститут глави держави в конституційному праві: монографія [Електронний ресурс] / В. В. Сухонос. Суми ДВНЗ "УАБС НБУ", 2011. 339 с. Режим доступу до інформації: <https://core.ac.uk/download/pdf/324262999.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
13. Троян С. Держава в політичній системі суспільства / С. Троян // Троян С. Порівняльні політичні системи сучасності / С. Троян. К., 2003. С. 47–55.
14. Троян С. Основні типології політичних систем / С. Троян // Троян С. Порівняльні політичні системи сучасності / С. Троян. К., 2003. С. 13–45.
15. Шаповал В. Вищі органи сучасної держави: порівняльний аналіз / В. Шаповал. Київ: "Програма Л", 1995. 136 с.
16. Шаповал В. Президент у механізмі здійснення державної влади / В. Шаповал. К.: НІСД, 1995. Наукові доповіді: Вип. 36. 30 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4 (ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ № 7 та 8)

План заняття:

Частина 1. Міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі. Міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі. Форма та система державного правління

1. Сутність і різновиди політичних та міжінституційних відносин у політичній системі.
2. Феномен розподілу та злиття політичної влади у міжінституційних відносинах.
3. Міжінституційні баланси, стримування, противаги і конфлікти як патерни політичних систем.
4. Концептуалізація та теоретична дистинкція понять "форма державного правління" й "система державного правління".

Частина 2. Підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління

5. Порівняльні моделі та типи систем державного правління як проблема політичної науки. Хвилі розвитку досліджень про форми та системи державного правління.
6. Дихотомічні моделі та схеми типологізації систем державного правління.
7. Трихотомічні і більшешкладові моделі типологізації систем державного правління.
8. Конституційне (формальне) і політичне (фактичне) розуміння системи правління.

Основні поняття: політичні відносини, міжінституційні відносини, типи політичних відносин, структура політичних відносин, політична поведінка, політична взаємодія, держава, міжінституційний баланс, міжінституційні стримування та противаги, політичні конфлікти, міжінституційні конфлікти, конфлікти в системі виконавчої влади, політична стабільність, інституційна стабільність, політична криза, криза міжінституційних відносин, виконавчо-законодавчі відносини, виконавчо-законодавчі системи, розподіл і злиття політичної/державної влади, форма державного правління, система державного правління, політична система, конституційна система правління, політична система правління, моделі та типи державного правління, дихотомічний і трихотомічний підхід, розподіл і злиття політичної/державної влади, модель Лейпхарта, модель Чейбуба, Елкінса та Гінсбурга, модель Сіароффа, модель Кіфера, модель Скач, модель Шугарта та Кері, модель Елгі, модель Кроувела, монархія, республіка, президенталізм, парламентаризм, напівпрезиденталізм і напівпарламентаризм, асамблейне правління, чисті й змішані системи правління, президенціалізація і парламентаризація, конституційна і політична президенціалізація.

Список наукових і навчальних джерел:

Обов'язкові джерела:

1. Бостан С. Форма державного правління: закономірності, тенденції, особливості розвитку [Електронний ресурс] / С. Бостан // Право України. 2014. Вип. 8. С. 27–38. Режим доступу:

- http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/1168/1/Bostan_The_Form_of_State_Government.pdf (станом на серпень 2022 р.).
2. Бостан С. "Форма державного правління" та "форма державного управління": співвідношення понять [Електронний ресурс] // Публічне право. 2011. № 3. С. 231–238. Режим доступу: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/1177/1/Bostan_Form%20of%20state%20government.pdf (станом на серпень 2022 р.).
  3. Волощук О. Форма правління: поняття та сутність [Електронний ресурс] / О. Т. Волощук // Науковий вісник Чернівецького університету: Правознавство. 2011. Вип. 559. С. 33–38. Доступ: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/559/6.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
  4. Євтушенко О. Принцип поділу влади та його вплив на формування демократичної моделі державної влади: зарубіжний досвід і Україна [Електронний ресурс] / О. Н. Євтушенко // Наукові праці: науково-методичний журнал. 2009. № 110. С. 89–94. Режим доступу до ст.: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2009/110-97-17.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
  5. Забавська Х. Квантифікаційні методики дослідження системи стримувань і противаг (оглядова стаття) [Електронний ресурс] / Христина Забавська // Гуманітарні візії. 2019. Вип. 5(1). С. 36–42. Доступ: <https://science.lpnu.ua/uk/shv/vsi-vypusky/tom-5-chyslo-1-2019/kvantyfikaciyni-metodyky-doslidzhennya-systemy-strymuvan-i> (станом на серпень 2022 р.).
  6. Забавська Х. Політологічний аналіз основних елементів системи стримувань і противаг (оглядова стаття) [Електронний ресурс] / Христина Забавська // Гуманітарні візії. 2018. Вип. 4(2). С. 7–13. Режим доступу: <https://science.lpnu.ua/uk/shv/vsi-vypusky/tom-4-chyslo-2-2018/politologichnyu-analiz-osnovnyh-elementiv-systemy-strymuvan-i> (станом на серпень 2022 р.).
  7. Забокрицький І. Поділ влади як елемент сучасного конституціоналізму: український та зарубіжний досвід у контексті моделей організації влади [Електронний ресурс] / І. І. Забокрицький // Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 837. С. 122–130. Доступ: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/8456> (станом на серпень 2022 р.).
  8. Литвин В. Концептуалізація і теоретична дистинкція понять "форма державного правління" та "система державного правління" у політичній науці [Електронний ресурс] / Віталій Литвин, Анатолій Романюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Випуск 20: збірник наукових праць. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 3–12. Доступ: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/17461> (станом на серпень 2022 р.).
  9. Литвин В. Теоретико-методологічні "хвилі" дослідження республіканських систем державного правління: від В. Баджехота до Р. Елгі [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Вісник Львівського університету: "Серія філософсько-політологічні студії". 2013. № 3. С. 145–155. Доступ: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/politology/article/view/2328/2381> (станом на серпень 2022 р.).
  10. Сєрьогіна С. Форма правління як базова категорія державного будівництва [Електронний ресурс] / С. Г. Сєрьогіна // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Х., 2003. Вип. 6. С. 16–26. Доступ: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/2799> (станом на серпень 2022 р.).
  11. Cheibub J. Beyond Presidentialism and Parliamentarism: On the Hybridization of Constitutional Forms [Електронний ресурс] / José Antonio Cheibub, Zachary Elkins, Tom Ginsburg // Presented at the International Conference on Democracy as Idea and Practice, January 14-15, 2010 at the University of Oslo, Norway. 44 p. Режим доступу до запропонованої інформації: <http://home.uchicago.edu/~tginsburg/pdf/workingpapers/Beyond%20PresidentialismAndParliamentarism.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
  12. Stepan A. Constitutional Frameworks and Democratic Consolidation: Parliamentarianism and Presidentialism [Електронний ресурс] / Alfred Stepan, Cindy Skach // World Politics. 1993. Vol. 46. No. 1. P. 1–22. Доступ: <https://www.semanticscholar.org/paper/Constitutional-Frameworks-and-Democratic-%3A-versus-Presidentialism-Stepan/b4932322328f6be356d1920ab3ea9deffc61740f> (станом на серпень 2022 р.).

Рекомендовані та додаткові джерела:

1. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Джованні Сарторі. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
2. Cheibub J. Presidentialism, parliamentarism, and democracy / Cheibub Jose Antonio. Cambridge University Press, 2007. 202 p.
3. Elgie R. The classification of democratic regime types: conceptual ambiguity and contestable assumptions / Robert Elgie // European Journal of Political Research. –1998. Vol. 33. P. 219–238.
4. Krouwel A. Measuring Presidentialism of Central and East European Countries [Електронний ресурс] / Andre Krouwel // Amsterdam: Vrije Universiteit. Working paper. 2003. No. 02. 25 p. Доступ: <https://core.ac.uk/download/pdf/15452401.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
5. Krouwel A. Measuring Presidentialism and Parliamentarism: An Application to Central and East European Countries / Andre Krouwel // Acta Politica. 2003. Vol. 38. P. 333–364.
6. Lijphart A. Nomination: Trichotomy or Dichotomy / Arend Lijphart // European Journal of Political Research. 1997. Vol. 31. No. 1–2. P. 125–128.
7. Riggs F. Presidentialism versus Parliamentarism: Implications for Representativeness and Legitimacy / Fred Riggs // International Political Science Review. 1997. Vol. 18. No. 3. P. 253–278.
8. Shugart M. Comparative Executive-Legislative Relations / Matthew Soberg Shugart // The Oxford Handbook of Political Institutions / R. A. W. Rhodes, Sarah Binder, Bert Rockman. Oxford: Oxford University Press, 2006 P. 344–365.
9. Shugart M. Presidents and Assemblies. Constitutional Design and Electoral Dynamics / Matthew Soberg Shugart, John Carey. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 316 p.
10. Siaroff A. Comparative presidencies: The inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction / Alan Siaroff // European Journal of Political Research. 2003. Vol. 42. P. 287–312.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5 (ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ № 9 та 10)

План заняття:

Частина 1. Вотуми довіри/інвеститури та недовіри урядам як атрибути класифікації систем державного правління

1. Сутність і типи "ланцюгів" делегування повноважень і відповідальності у сучасних політичних системах.
2. Феномен і відмінності позитивного та негативного парламентаризму.
3. Вотуми довіри/інвеститури новим урядам, їх варіативність та наслідки.
4. Вотуми довіри та недовіри чинним урядам і їх різновиди.

Частина 2. Президентська система державного правління. "Чистий" і "модифікований" президенталізм: системно-інституційні атрибути

5. Історія становлення та підходи до визначення президенталізму.
6. Інституційно-процесуальні атрибути й індикатори президенталізму.
7. Різновиди, моделі, фази й умови президентської системи державного правління.
8. Політична географія президентської системи державного правління.

Основні поняття: політична система, міжінституційні відносини, повноваження та відповідальність, "ланцюгів" делегування повноважень і відповідальності, вотум довіри/інвеститури новому уряду, вотум довіри чинному уряду, вотум недовіри чинному уряду, випереджаючий вотум інвеститури, результуючий вотум інвеститури, звичайний і конструктивний вотум недовіри, правила прийняття рішень про парламентські вотуми довіри та недовіри, кваліфікована, абсолютна, відносна та негативна більшість, президентська система державного правління, президенталізм, історія президенталізму, атрибути президенталізму, типи, моделі і фази президенталізму, "частий"/класичний і "модифікований" президенталізм, президенталізм без посади прем'єр-міністра, президенталізм з посадою прем'єр-міністра, уніперсональний президенталізм, колективний і коаліційний президенталізм, сильний і слабкий президенталізм, виборчі системи та їхній вплив на президенталізм, політична географія/карта президенталізму, американський президенталізм, латиноамериканський президенталізм, африканський президенталізм, азійський президенталізм, європейський президенталізм.

Список наукових і навчальних джерел:

Обов'язкові джерела:

1. Алексєєнко І. Президентська республіка як парадигма взаємодії політичних інститутів [Електронний ресурс] / Ігор Алексєєнко // Наукові праці. Політологія. 2010. Вип. 149(137). Режим доступу: <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/74498> (станом на серпень 2022 р.).
2. Войчук А. Особливості інституту президентства за президентської форми республіканського правління [Електронний ресурс] / А. Ю. Войчук // Політик: Науковий журнал. Вип. 5. С. 43–46. Доступ: http://www.politicus.od.ua/5_2017/5_2017.pdf#page=43 (станом на серпень 2022 р.).
3. Зелінська М. Інститут глави держави в президентських системах країн Латинської Америки [Електронний ресурс] / М. Зелінська // Політичний менеджмент. 2011. № 4. С. 146–151. Доступ: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/zelinska_instytut-1.pdf (станом на серпень 2022 р.).
4. Осадчук І. Особливості формування та функціонування правлячої еліти в контексті "патронажного президенталізму" в Туркменістані [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. 2014. Вип. 27. С. 59–62. Доступ: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/1360> (станом на серпень 2022 р.).
5. Панчак-Бялоблоцька Н. Інституційно-політичні та конституційноправові типи європейських парламентських демократій: наголос на системах позитивного та негативного парламентаризму [Електронний ресурс] / Надія Панчак-Бялоблоцька // Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках. 2016. Вип. 4. С. 47–57. Режим доступу до інформації: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/830> (станом на серпень 2022 р.).
6. Панчак-Бялоблоцька Н. Особливості урядів меншості європейських систем позитивного та негативного парламентаризму [Електронний ресурс] / Надія Панчак-Бялоблоцька // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2015. Випуск 7. С. 250–264. Доступ: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/politology/article/download/1284/1341> (станом на серпень 2022 р.).
7. Сорока С. Вотум довіри парламенту в процесі формування уряду: досвід країн ЄС та Україна [Електронний ресурс] / С. Сорока // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Державне управління. 2010. Вип. 135. Том 147. С. 36–45. Доступ: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2010/147-135-7.pdf> (станом на серпень 2022 р.).

8. Сорока С. Конструктивний вотум недовіри уряду як засіб збереження стабільності системи державного управління в країнах ЄС [Електронний ресурс] / С. В. Сорока // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. Вип. 2. С. 196–204. Доступ: https://www.researchgate.net/publication/330500725_Konstruktivnij_votum_nedoviri_uradu_ak_zasib_zberezenna_stabilnosti_sistemi_derzavnogo_upravlinna_v_krainah_ES (станом на серпень 2022 р.).
9. Хоменко О. Виконавча влада за умов президентської республіки [Електронний ресурс] / О. В. Хоменко // Право і суспільство. 2013. Вип. 5. С. 29–39. Режим доступу до інформації: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2013/5_2013/06.pdf (станом на серпень 2022 р.).
10. Cheibub J. The Investiture Vote and the Formation of Minority Parliamentary Governments [Електронний ресурс] / José Antonio Cheibub, Shane Martin, Bjørn Erik Rasch // Paper presented at the workshop on The Importance of Constitutions: Parliamentarism, Representation, and Voting Rights, Istanbul, Turkey, October 23–25, 2013. 25 p. Режим доступу до вказаної інформації: <http://www.sv.uio.no/isv/english/research/projects/evolution-parliamentarism/events/seminars/istanbul-cheibub-martin-rasch.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
11. Louwense T. Unpacking ‘positive’ and ‘negative’ parliamentarism [Електронний ресурс] / Tom Louwense // Paper presented at the workshop "The Evolution of Parliamentarism and Its Political Consequences", Joint Sessions of Workshops of the European Consortium of Political Research, Salamanca, Spain, April 10–15, 2014. 18 p. Режим доступу до вказаної інформації: https://www.researchgate.net/publication/261285530_Unpacking_'positive'_and_'negative'_parliamentarism (станом на серпень 2022 р.).
12. Russo F. The Adoption of Positive and Negative Parliamentarism: Systemic or Idiosyncratic Differences? [Електронний ресурс] / Federico Russo, Luca Verzichelli // Paper presented at the ECPR Joint Sessions of Workshops. Salamanca, April 2014. 29 p. Режим доступу до інформації: <http://www.sv.uio.no/isv/english/research/projects/evolution-parliamentarism/events/seminars/ecpr-salamanca-russoverzichelli.pdf> (станом на серпень 2022 р.).

Рекомендовані та додаткові джерела:

1. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Джованні Сарторі. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
2. Cheibub J. Presidentialism, parliamentarism, and democracy / Cheibub Jose Antonio. Cambridge University Press, 2007. 202 p.
3. Mainwaring S. Presidentialism and Democracy in Latin America / Scott Mainwaring, Matthew Soberg Shugart. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. 493 p.
4. Mainwaring S. Presidentialism, Multipartism, and Democracy: The Difficult Combination [Електронний ресурс] / Scott Mainwaring // Comparative Political Studies. 1993. Vol. 26. No. 2. P. 198–228. Доступ: <https://www3.nd.edu/~kellogg/publications/workingpapers/WPS/144.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
5. Samuels D. Presidentialism and Accountability for the Economy in Comparative Perspective [Електронний ресурс] / David Samuels // American Political Science Review. 2004. Vol. 98. No. 3. P. 425–436. Доступ: <http://www.polisci.umn.edu/~dsamuels/APSR2004.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
6. Shugart M. Institutions and Public Policy in Presidential Systems / Matthew Soberg Shugart, Stephan Haggard // Haggard S. Presidents, Parliaments and Policy / Stephan Haggard, Mathew Daniel McCubbins. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. P. 64–104.
7. Shugart M. Presidents and Assemblies. Constitutional Design and Electoral Dynamics / Matthew Soberg Shugart, John Carey. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 316 p.
8. Strøm K. Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies / Kaare Strøm // Prepared for presentation at the Conference on “Re-Thinking Democracy in the New Millennium” at the University of Houston, February 16-19, 2000. 31 p.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6 (ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ № 11 та 12)

План заняття:

Частина 1. Парламентська система державного правління. Республіканський і монархічний парламентаризм. Типи та моделі парламентаризму

1. Феномен, визначення й історія парламентаризму. Співвідношення парламентської системи державного правління та парламентської демократії.
2. Інституційні атрибути й ознаки парламентаризму в республіках та монархіях.
3. Різновиди, моделі та умови парламентської системи державного правління.
4. Політична географія парламентської системи державного правління.

Частина 2. Системи державного правління непарламентських монархій

5. Типологізація монархій. Особливості непарламентських монархій.
6. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи абсолютних монархій.
7. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи дуалістичних монархій.

Основні поняття: парламентська система державного правління, парламентаризм, парламентська демократія, історія парламентаризму, ознаки парламентаризму, види, моделі й умови парламентаризму, асамблейна система республіканського правління, республіканський та монархічний парламентаризм, підхід стосовно типологізації парламентаризму Сіароффа, кабінетський, збалансований парламентаризм і дифузний парламентаризм, канцлерська модель парламентаризму, взаємозв'язок парламентаризму, партійних і виборчих систем, політична географія/карта президенталізму, британський парламентаризм, європейський (континентальний) парламентаризм, монархія, монархічна форма державного правління, типологія монархій, підходи до класифікації монархій, конституційна/обмежена та парламентська монархія, монархічний парламентаризм, абсолютна монархія, абсолютний монарх, абсолютна монархія і суперпрезиденталізм, дуалістична монархія, дуалістична монархія і напівпрезиденталізм, діархія, політична географія/карта світу монархій.

Список наукових і навчальних джерел:

Обов'язкові джерела:

1. Георгіца А. Парламентарна форма державного правління: особливості та видові ознаки [Електронний ресурс] / А. Георгіца // Право України. 2009. Вип. 10. С. 67–71. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/28679> (станом на серпень 2022 р.).
2. Колюх В. Парламентська республіка в Україні: перспективи й перешкоди [Електронний ресурс] / В. В. Колюх // Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право. 2019. Вип. 3(43). С. 176–180. Доступ: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/198128> (станом на серпень 2022 р.).
3. Панчак-Бялоблоцка Н. Інституційно-процесуальна детермінація різних типів парламентських демократій та апробованих у них систем державного правління: європейський досвід [Електронний

- ресурс] / Надія Панчак-Бялоблоцка // Вісник Львівського університету: Філософсько-політологічні студії: Збірник наукових праць. 2017. Вип. 9. С. 101–111. Режим доступу до інформації: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/9_2016/14.pdf (станом на серпень 2022 р.).
4. Процюк І. Абсолютна монархія як особлива форма державного правління [Електронний ресурс] / І. В. Процюк // Theory and practice of jurisprudence. 2012. Вип. 1(2). С. 1–9. Режим доступу до ст.: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/62230> (станом на серпень 2022 р.).
  5. Процюк І. В. Виконавча влада в парламентських державах [Електронний ресурс] / І. В. Процюк // Актуальні проблеми держави і права. 2021. Вип. 91. С. 174–185. Режим доступу до ст.: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/15629> (станом на серпень 2022 р.).
  6. Процюк І. Глава держави в парламентських монархіях і республіках [Електронний ресурс] / І. В. Процюк // Форум права. 2012. № 3. С. 579–584. Режим доступу до вказаної інформації: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1593/1/Procuk_2012_3.pdf (станом на серпень 2022 р.).
  7. Рудик А. Етапи політичної трансформації монархій [Електронний ресурс] / Андрій Рудик // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. 2020. Вип. 27. С. 54–60. Доступ: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/29430> (станом на серпень 2022 р.).
  8. Рудик А. Запровадження контрольної функції парламенту як складова політичної модернізації колишніх монархій Азії та Африки [Електронний ресурс] / Андрій Рудик // Studia Politologica Ucraino-Polona. 2017. Вип. 7. С. 221–229. Режим доступу до вказаної інформації: <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-f190af80-c57f-48b8-a8b0-e1b76132d599> (станом на серпень 2022 р.).
  9. Черінько І. Дуалістична монархія як різновид конституційно-монархічного політичного режиму (переважно на прикладі Королівства Тонга) [Електронний ресурс] / І. П. Черінько // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2011. Вип. 4. С. 285–295. Режим доступу до ст.: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/cherinko_dualistyczna.pdf (станом на серпень 2022 р.).
  10. Constitutional Monarchs in Parliamentary Democracies [Електронний ресурс] // International IDEA, 2014. 10 р. Доступ: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/constitutional-monarchs-in-parliamentary-democracies-primer.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
  11. Determann J. Dynastic Periodization and its Limits: Historiography in Contemporary Arab Monarchies [Електронний ресурс] / J. Determann // Der Islam. 2014. Vol. 91. No. 1. P. 95–114. Доступ: https://www.researchgate.net/publication/262638874_Dynastic_Periodization_and_its_Limits_Historiography_in_Contemporary_Arab_Monarchies (станом на серпень 2022 р.).
  12. Linz J. The Virtues of Parliamentarism [Електронний ресурс] / Juan J. Linz // Journal of Democracy. 1990. Vol. 1. No. 1. P. 84–91. Режим доступу до вказаної інформації: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/6829234/mod_resource/content/1/LinzJuan%281990%29_TheVirtuesofParlamentarism.pdf (станом на серпень 2022 р.).
  13. Stepan A. Democratic Parliamentary Monarchies [Електронний ресурс] / Alfred Stepan, Juan J. Linz, Juli F. Minoves // Journal of Democracy. 2014. Vol. 25. No. 2. P. 35–51. Режим доступу: <https://www.journalofdemocracy.org/wp-content/uploads/2014/03/Stepan-25-2.pdf> (станом на серпень 2022 р.).

Рекомендовані та додаткові джерела:

1. Бариська Я. Канцлерська модель організації влади як особлива форма республіканського правління / Я. О. Бариська // Форум права. 2010. Вип. 2. С. 25–28.
2. Сухонос В. Монархія як державна форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти: монографія [Електронний ресурс] / В. В. Сухонос. Суми: "Мрія-1", 2010. 368 с. Режим доступу до вказаної інформації: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50220/5/Sukhonos_Monarkhii_ia_k_derzhavna_forma.pdf (станом на серпень 2022 р.).
3. Albert R. Presidential values in parliamentary democracies [Електронний ресурс] / R. Albert // ICON. 2010. Vol. 8. No. 2. P. 207–236. Доступ: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1577296 (станом на серпень 2022 р.).

4. Anderson L. Absolutism and the Resilience of Monarchy in the Middle East / Lisa Anderson // Political Science Quarterly. 1991. Vol. 106. No. 1. P. 1–15.
5. Bank A. Long-Term Monarchical Survival in the Middle East: A Configurational Comparison, 1945–2012 [Електронний ресурс] / André Bank, Thomas Richter and Anna Sunik // GIGA Research Programme Paper. 2013. No. 215. Режим доступу до вказаної інформації: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/56081/ssoar-democratization-2015-1-bank_et_al-Long-term_monarchical_survival_in_the.pdf?sequence=1 (станом на серпень 2022 р.).
6. Cheibub J. A. Democratic institutions and regime survival: Parliamentary and presidential democracies reconsidered [Електронний ресурс] / José Antonio Cheibub, Fernando Limongi // Annual Review of Political Science. 2002. Vol. 5. P. 151–179. Режим доступу до ст.: <http://www.columbia.edu/~gjlw10/CheibubLimongi.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
7. Cheibub J. Presidentialism, parliamentarism, and democracy / Cheibub Jose Antonio. Cambridge University Press, 2007. 202 p.
8. Diamond E. Hegel's Defense of Constitutional Monarchy and Its Relevance Within The Post-National State [Електронний ресурс] / Eli Diamond // Animus. 2004. Vol. 9. P. 105–130. Доступ: <http://www2.swgc.mun.ca/animus/Articles/Volume%209/diamond.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
9. d'Oliveira H. The EU and Its Monarchies: Influences and Frictions / Hans Ulrich Jessurun d'Oliveira // European Constitutional Law Review. 2012. Vol. 8. P. 63–81.
10. Eaton K. Parliamentarism versus presidentialism in the policy arena / Kent Eaton // Comparative Politics. 2002. Vol. 32. No. 3. P. 355–376.
11. Haldén P. Reconceptualizing state formation as collective power: representation in electoral monarchies / Peter Haldén // Journal of Political Power. 2014. Vol. 7. No. 1. P. 127–147.
12. Lijphart A. The virtues of Parliamentarism: but which kind of Parliamentarism? / Arend Lijphart // Chehabi H. Politics, Society and Democracy. Comparative Studies / H. E. Chehabi, Alfred Stepan. Boulder: Westview Press, 1995. P. 363–373.
13. Siaroff A. Varieties of Parliamentarism in the Advanced Industrial Democracies / Alan Siaroff // International Political Science Review. 2003. Vol. 24. No. 4. P. 445–464.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7 (ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ № 13 та 14)

План заняття:

Частина 1. Напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика

1. Сутність змішування/гібридизації систем державного правління. Феномен й історія напівпрезиденталізму як категорії та системи державного правління.
2. Підходи до визначення та критики напівпрезидентської системи правління.
3. Категоризація і систематизація інституційно-процесуальних і політично-поведінкових атрибутів й ознак напівпрезидентської системи правління.
4. Політична географія напівпрезидентської системи державного правління.

Частина 2. Різновиди напівпрезидентської системи державного правління

5. Гетерогенність напівпрезиденталізму та підстави й індикатори його типологізації.
6. Формування та відповідальність урядів як підстава формальної типологізації напівпрезиденталізму.
7. Дуалізм, легітимність і відповідальність виконавчої влади як підстава фактичної типологізації напівпрезиденталізму.

8. Сила президентів і особливості дуалізму виконавчої влади як підстава формально-фактичної типологізації напівпрезиденталізму.
9. Інституційно-процесуальні та політично-поведінкові наслідки, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.

Основні поняття: змішана система державного правління, змішування/гібридизація систем державного правління, напівпрезидентська система державного правління, напівпрезиденталізм, історія категорії "напівпрезиденталізм", підходи до визначення напівпрезиденталізму, максималістське (політично-поведінкове) та мінімалістське (інституційно-процесуальне) визначення напівпрезиденталізму, класичне та сучасне трактування напівпрезиденталізму, атрибути і критика напівпрезиденталізму, дуалізм виконавчої влади, спосіб обрання президентів, повноваження президентів, структура легітимності виконавчої влади, формування, функціонування і відповідальність урядів в умовах напівпрезиденталізму, політична географія та карта напівпрезиденталізму, французький напівпрезиденталізм, європейський та український напівпрезиденталізм, африканський і азійський напівпрезиденталізм, гетерогенність напівпрезиденталізму, типи і моделі напівпрезиденталізму, типологізація напівпрезиденталізму, формування і відповідальність урядів, президент-парламентаризм, прем'єр-президенталізм, система уніфікованої більшості, система розділеної більшості, система розділеної меншості, система уніфікованої меншості, сила президентів, напівпрезиденталізм з інститутом номінального президента, напівпрезиденталізм з інститутом сильного президента, напівпрезиденталізм з інститутом супер-президента і збалансований напівпрезиденталізм, фази напівпрезиденталізму, наслідки, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.

Список наукових і навчальних джерел:

Обов'язкові джерела:

1. Литвин В. Гетерогенність і фактори та індикатори типологізації напівпрезидентської системи державного правління: теоретико-методологічний зріз [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2017. № 2 (88). С. 318–345. Режим доступу до ст.: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/lytvyn_geterogennist.pdf (станом на серпень 2022 р.).
2. Литвин В. До оцінювання класичних і посткласичних та формулювання оновленого і синтетичного визначень напівпрезиденталізму [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Вісник Дніпропетровського університету: Філософія, соціологія, політологія. 2016. № 3. С. 30–46. Режим доступу до ст.: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/lytvyn_sp_definition.pdf (станом на серпень 2022 р.).
3. Литвин В. До проблеми розрізнення напівпрезиденталізму та парламентаризму: напівпрезидентські системи з номінальними президентами у Центральній Європі (на прикладі Болгарії, Словаччини, Словенії та Чехії) [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Rozwój polityczny i społeczny państw Europy Środkowej i Wschodniej / Praca zbiorowa pod red. Zbigniewa Białoblockiego i Anatoliya Romanyuka. Kutno, 2013. S. 149–171. Режим доступу: <http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/spparl.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
4. Литвин В. До структуризації та оновлення типології напівпрезиденталізму на підставі особливостей дуалізму, партійної приналежності і відповідальності виконавчої влади та композиції легіслатур [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. 2019. Вип. 40. С. 26–33. Доступ: <https://mhpi.chnu.edu.ua/index.php/issues/article/view/180> (станом на серпень 2022 р.).
5. Литвин В. Еволюція категорії "напівпрезиденталізм": М. Дюверже як засновник понятійного і теоретичного конструктів? [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Освіта регіону:

- політологія, психологія, комунікації. 2012. № 3. С. 42–51. Режим доступу до ст.: <http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/sp.duverger.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
6. Литвин В. Етапи розвитку та різновиди напівпрезиденталізму в Україні (1991–2015 рр.) [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Specyfika Procesu Politycznego w Krajach Europy Srodkowo-Wschodniej: Czynniki Konceptyjne i Instytucjonalne: Polsko-Ukrajnska Konferencja Naukowa / Praca zbiorowa pod red. Zbigniewa Bialoblockiego i Anatoliya Romanyuka. Kutno, 2015. S. 119–124. Доступ: <http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/sp.stages.ukraine.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
  7. Литвин В. Інструментарій і підходи до дефініювання, концептуалізації та теоретико-методологічної критики напівпрезидентської системи правління [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Сучасні методи та інструменти політичної науки: колективна монографія / за наук. ред. Віталія Литвина. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 234–281. Доступ: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/63506774.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
  8. Литвин В. Збалансований напівпрезиденталізм: теоретичні особливості, інституційні ризики та позитиви й перспективи реформування в Україні [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Нова парадигма. К.: Вид-во імені М. П. Драгоманова. 2014. № 125. С. 145–163. Режим доступу до ст.: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/balanced.sp_.pdf (станом на серпень 2022 р.).
  9. Литвин В. Напівпрезидентська система правління у контексті республіканської форми правління: типологізація, конституційно-правові і політичні виклики та перспективи реформування в Україні [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Studium Europy Srodkowej i Wschodniej: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie. 2014. Nr. 2. S. 156–181. Доступ: <http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/spukr.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
  10. Литвин В. Особливості міжінституційних відносин у напівпрезидентських країнах Європи [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Політичні дослідження. 2022. Вип. 2 (4). С. 42–62. Доступ: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/3_Lytvyn.pdf (станом на серпень 2022 р.).
  11. Литвин В. Особливості та наслідки поділу і дуалізму виконавчої влади в рамках різних видів напівпрезиденталізму [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Український часопис конституційного права. 2018. № 4. С. 94–112. Доступ: <https://doi.org/10.30970/jc1.4.2018.3> (станом на серпень 2022 р.).
  12. Литвин В. Теорія та практика когабітації в напівпрезидентських системах Європи [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. 2011. № 4. С. 140–149. Режим доступу: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/cohabit.pdf> (станом на серпень 2022 р.).

Рекомендовані та додаткові джерела:

1. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Джовані Сарторі. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
2. Bahro H. Virtues and vices of semi-presidential government [Електронний ресурс] / Horst Bahro // Journal of Social Sciences and Philosophy. 1999. Vol. 11. No. 1. P. 1-37. Режим доступу до ст.: http://www.rchss.sinica.edu.tw/app/ebook/journal/11-01-1999/11_1_1.pdf (станом на серпень 2022 р.).
3. Duverger M. A New Political System Model. Semi-Presidential Government / Maurice Duverger // European Journal of Political Research. 1980. Vol. 8. P. 165–187.
4. Elgie R. Variations on a theme: a fresh look at semi-presidentialism [Електронний ресурс] / Robert Elgie // Journal of Democracy. 2005. Vol. 16. No. 3. P. 1–21. Режим доступу до ст.: <http://www.stevendroper.com/elgie.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
5. Jung-Hsiang T. Sub-types of Semi-presidentialism and Political Deadlock / Tsai Jung-Hsiang // French Politics. 2008. No. 6. P. 63–84.
6. Lytvyn V. Theory and Typology, Challenges and Consequences of Semi-Presidentialism Within Republican Form of Government and Prospects for its Reformation in Ukraine [Електронний ресурс] // The Annals of the University of Bucharest: Political Science Series. 2016. Vol. 18. No. 1. P. 35–65.

Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0B_NHEDJiWRwEQ3JQcTdGdIJvRGc/view (станом на серпень 2022 р.).

7. Roper S. Are all semi-presidential regimes the same? A comparison of premier-presidential regimes / Stephen Roper // *Comparative Politics*. 2002. Vol. 34. No. 3. P. 253–272.
8. Shugart M. Presidents and Assemblies. *Constitutional Design and Electoral Dynamics* / Matthew Soberg Shugart, John Carey. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 316 p.
9. Shugart M. Semi-presidential systems: Dual executive and mixed authority patterns / Matthew Soberg Shugart // *French Politics*. 2005. Vol. 3. No. 3. P. 323–351.
10. Skach C. Constitutional origins of dictatorship and democracy [Електронний ресурс] / Cindy Skach // *Constitutional Political Economy*. 2005. No. 16. P. 347–368. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/5144856_Constitutional_Origins_of_Dictatorship_and_Democracy (станом на серпень 2022 р.).
11. Skach C. The newest separation of powers: semi-presidentialism [Електронний ресурс] / Cindy Skach // *International Journal of Constitutional Law*. 2007. Vol. 5. No. 1. P. 93–121. Режим доступу до ст.: https://www.researchgate.net/publication/240583988_The_newest_separation_of_powers_Semipresidentialism (станом на серпень 2022 р.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8 (ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ № 15 та 16)

План заняття:

Частина 1. Системи державного правління з інститутом суперпрезидента. Суперпрезиденталізм і супернапівпрезиденталізм

1. Феномен та концептуалізація інституту суперпрезидента. Республіки із інститутом суперпрезидента.
2. Дистинкція суперпрезиденталізму та супернапівпрезиденталізму.
3. Республіки з суперпрезидентами диктаторського та недиктаторського типу. Логіка неопатримоніалізму в республіках із суперпрезидентами.

Частина 2. Ідеократичні (атипові) форми та системи державного правління

4. Феномен ідеократичної й атипової форми та системи державного правління.
5. Ідеократичні республіки та їхні приклади (історія і сучасність): КНДР, Швейцарія, Іран, Ізраїль, країни Африки.
6. Ідеократичні монархії, їхні приклади й атрибути: Ватикан.

Основні поняття: президент, інститут президента, суперпрезидент, республіки із суперпрезидентами, підходи та індикатори визначення суперпрезиденталізму, дихотомія та трихотомія, республіки із суперпрезидентами диктаторського та недиктаторського типу, неопатримоніалізм, патерналізм, патримоніалізм, карта та політична географія республік з суперпрезидентами, ідеократична форма та система державного правління, ідеократія, ідеократична республіка, ідеократична монархія, монархічна республіка, виборча монархія, атипові республіки, політична географія/карта ідеократичних форм та систем державного правління.

Список наукових і навчальних джерел:

Обов'язкові джерела:

1. Литвин В. Республіканізм із посадою суперпрезидента: до з'ясування суті суперпрезиденталізму та диференціації президентських і напівпрезидентських систем правління з суперпрезидентами [Електронний ресурс] / Віталій Литвин // Studium Europy Srodkowej i Wschodniej: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie. 2014. № 1. S. 159–188. Режим доступу до ст.: <http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/superpresident.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
2. Невинна Г. Вплив католицизму на функціонування теократичної політичної системи Ватикану / Г. Невинна // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер.: Історичне релігієзнавство. 2009. Вип. 1. С. 175–182. Режим доступу до ст.: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/NznuoairD2009_2009_1_19.pdf (станом на серпень 2022 р.).
3. Осадчук І. Асамблейно-незалежна система правління у Швейцарській Конфедерації [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук // Регіональні студії. 2018. № 15. С. 32–37. Режим доступу до ст.: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Osadchuk_Assembly-independent-system_Swiss-Confederation.pdf (станом на серпень 2022 р.).
4. Осадчук І. Атипові парламентські системи правління (на прикладі країн Африки, Південної Америки й Океанії) [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук // Регіональні студії. 2019. № 17. С. 42–45. Режим доступу: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Osadchuk_Atypical-parliamentary-system_African_South-American_Oceanian-countries-1.pdf (станом на серпень 2022 р.).
5. Осадчук І. Атиповість напівпрезидентських систем державного правління у пострадянських країнах: контекст вотумів недовіри урядам [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук, Віталій Литвин // Politicus. 2018. Вип. 3. С. 49–57. Режим доступу: http://politicus.od.ua/3_2018/9.pdf (станом на серпень 2022 р.).
6. Осадчук І. Прямі вибори прем'єр-міністра як індикатор атипової парламентської системи правління в Державі Ізраїль (1996–2003) [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук // Політичне життя. 2018. № 4. С. 37–43. Доступ: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/6238> (станом на серпень 2022 р.).
7. Осадчук І. Система правління в Ісламській Республіці Іран (1979–1989): типова чи атипова? [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Історія. Філософія. Політологія». 2020. № 19. С. 107–110. Доступ до ст.: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Osadchuk_The-system-of-government-in-the-Iran-1979-1989.pdf (станом на серпень 2022 р.).
8. Осадчук І. Система правління в Ісламській Республіці Іран (1989–2019): типова чи атипова? [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук // Регіональні студії. 2020. № 20. С. 56–64. Доступ: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Osachuk_Atypical_Iran_1989-2019.pdf (станом на серпень 2022 р.).
9. Осадчук І. Урядові кабінети в контексті функціонування атипової парламентської системи правління в Державі Ізраїль (1996–2003) [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук // Politicus. 2020. Вип. 2. С. 75–82. Доступ: http://politicus.od.ua/2_2020/13.pdf (станом на серпень 2022 р.).
10. Осадчук І. Урядові кабінети в контексті функціонування атипової президентської системи правління в Аргентині у другій половині ХХ століття [Електронний ресурс] / Ігор Осадчук // Politicus. 2020. Вип. 6. С. 45–50. Доступ: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10650/1/Osadchuk.pdf> (станом на серпень 2022 р.).
11. Scobell A. Kim Jong Il and North Korea: the Leader and the System [Електронний ресурс] / Andrew Scobell // Strategic Studies Institute, 2006. 58 p. Режим доступу до вказаної інформації: https://www.globalsecurity.org/military/library/report/2006/ssi_scobell.pdf (станом на серпень 2022 р.).

Рекомендовані та додаткові джерела:

1. Система державного управління Швейцарської Конфедерації: досвід для України / уклад. Л. В. Примаченко ; за заг ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка. К.: НАДУ 2011. 56 с.
2. Haggard S. Integration in the Absence of Institutions: China-North Korea Cross-Border Exchange [Електронний ресурс] / Stephan Haggard, Jennifer Lee, Marcus Noland // Paper prepared for the workshop Transitional Economies: Progress and Pitfalls, East-West Center, 18 February 2011. 33 p. Доступ до ст.: https://www.usitc.gov/research_and_analysis/documents/ADB_ECW_0.pdf (станом на серпень 2022 р.).
3. Haldén P. Reconceptualizing state formation as collective power: representation in electoral monarchies / Peter Haldén // Journal of Political Power. 2014. Vol. 7. No. 1. P. 127–147.
4. Lytvyn V. The Atypicality of Semi-Presidentialism in the Post-Soviet Countries: The Context of the Votes of No Confidence in Governments [Електронний ресурс] / Vitaliy Lytvyn, Ihor Osadchuk // Studia Politica: Romanian Political Science Review. 2019. Vol. 19. No. 1. P. 57–82. Режим доступу: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/THE-ATYPICALITY_Lytvyn.-Osadchuk.pdf (станом на серпень 2022 р.).
5. Lytvyn V. Republicanism with the position of superpresident: differentiation of presidential and semi-presidential systems of government with superpresidents [Електронний ресурс] / Vitaliy Lytvyn // Studia Politica: Romanian Political Science Review. 2015. Vol. XV. No. 2. P. 289–318. Доступ: http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/superpresident_enu.pdf (станом на серпень 2022 р.).
6. Young-Hoon L. Changes in the North Korean Economy Reported by North Korean Refugees / Lee Young-Hoon // North Korean Review. 2008 . Vol. 4. No. 2. P. 49–58.

7. Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Поняття "політичний інститут" і "політична інституція": визначення, становлення, еволюція та сучасний стан розвитку (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
2	Тема 2. Неоінституціоналізм як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій. Феномен політичної інституціоналізації (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
3	Тема 3. Формальні та неформальні політичні інститути. Політичні та правові норми, конституція та конституційна інженерія (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
4	Тема 4. Ключові інституційні дихотомії, параметри вибору та патерни функціонування політичних інститутів. Стабільність, сила й ефективність політичних інститутів (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
5	Тема 5. Політична система як політологічна категорія: теоретико-методологічний зріз. Структуризація, моделі, типологізація та таксономія політичних систем (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
6	Тема 6. Держава як основний інститут політичної системи. Систематизація владно-політичних інститутів держави (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
7	Тема 7. Міжінституційні (виконавчо-законодавчі) відносини у державі. Міжінституційні баланси, стримування, противаги та конфлікти у політичній системі. Форма та система державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
8	Тема 8. Підходи та моделі типологізації і таксономії систем державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
9	Тема 9. Вотуми довіри/інвестири та недовіри урядам як атрибути класифікації систем державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
10	Тема 10. Президентська система державного правління. "Чистий" і "модифікований" президенталізм: системно-інституційні атрибути (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
11	Тема 11. Парламентська система державного правління. Республіканський і монархічний парламентаризм. Типи та моделі парламентаризму (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
12	Тема 12. Системи державного правління непарламентських монархій (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
13	Тема 13. Напівпрезидентська система державного правління: історія, визначення, підходи до дефініювання та критика (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
14	Тема 14. Різновиди напівпрезидентської системи державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
15	Тема 15. Системи державного правління з інститутом суперпрезидента. Суперпрезиденталізм і супернапівпрезиденталізм (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
16	Тема 16. Ідеоократичні (атипові) форми та системи державного правління (детальніший або самостійний розгляд окремих питань теми)	4,5
Разом		72

8. Кредитно-модульна система оцінювання знань студентів

З метою перевірки рівня розуміння студентами визначеного програмою курсу теоретичного матеріалу, визначення міри засвоєння, успішності оволодіння навчально-дослідницькими та прикладними навичками, уміння самостійного вивчення, а також розв'язання проблем курсу, вироблення навичок письмової та усної самопрезентації використовуємо поточну й проміжну форми контролю.

Поточний контроль успішності студентів

здійснюється за трьома напрямками:

- контроль за відвідуванням студентами лекційних занять (викладач періодично перевіряє успішність відвідування студентами лекцій);
- контроль за систематичністю та активністю роботи студента у процесі і під час семінарських та інших практичних заняттях;
- контроль за виконанням завдань самостійного опрацювання.

Оцінювання відбувається упродовж цілого семестру навчального року із метою контролю рівня засвоєння й творчого застосування знань у вигляді усного опитування, контрольних тематичних завдань, а також термінологічних диктантів, написання творчих та розрахункових робіт (реферату, доповіді, есе, розрахункового порівняльного аналізу) із проблем курсу. Передбачено проведення двох модульних контролів або аналогічних їм заходів.

Всі заплановані форми поточного контролю (окрім модульного контролю або аналогічного заходу) оцінюються за шкалою від 0 до 5 балів, де 5 – це найвища, а 0 – це найнижча оцінка. Всі отримані оцінки сумуються. Потім до отриманого числа додаються результати модульних контролів (чи аналогічних заходів), які оцінюються від 0 до 8 балів. Максимальна сума двох модульних контролів (чи аналогічних заходів) рівна 16 балам. Розрахунковий порівняльний аналіз, реферат та доповідь оцінюються в 4 бали, а есе – в 3 бали. Таким чином формується підсумкова поточна оцінка за семестр, котра не перевищує 50 балів.

Форма підсумкового контролю – екзамен у формі усного, тестового чи комбінованого опитування. При цьому студента допускають до підсумкового контролю за наступних умов:

відвідання більше половини семінарських занять (не відвідане із семінарських завдань без поважної причини призводить до втрати 1 бала та до обов'язкового відпрацювання); виконання модульних завдань з позитивною оцінкою (за сумою двох модульних контролів необхідно отримати не менше 8 балів); здобуття у підсумку роботи за семестр не менш 26 балів за результатами поточної і проміжної форм контролю разом.

Екзамен проводиться в усній, тестовій чи комбінованій формі і покриває навчальний матеріал семестру. При виведенні загальної оцінки студента викладач бере до уваги результати поточного та підсумкового контролю знань. При цьому, частка сумарної оцінки, яку студент може отримати за результатами поточної та проміжної форм контролю разом, становить 50 % (тобто не більше 50 балів), а частка підсумкової форми контролю (екзамену) – 50 % (також не більше 50 балів) від загальної оцінки (яка становить 100 балів максимум).

9. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Шкала якості підсумкової оцінки

Нац. шкала (екзамен)	Нац. шкала (залік)	Рейтингова шкала	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	зарах.	90-100	A	Відмінно (відмінні знання з предмету)
4 (добре)		81-89	B	Дуже добре (рівень знань з предмету вище середнього, однак допущено кілька незначних помилок)
		71-80	C	Добре (загалом добра робота, але є ряд помилок)
3 (задовільно)		61-70	D	Задовільно (задовільний рівень знань з предмету, однак є серйозні недоліки)
		51-60	E	Достатньо (знання з предмету відповідають мінімальним вимогам)
2 (незадовільно)	незарах.	26-50	FX	Незадовільно (для отримання позитивної оцінки необхідна додаткова робота з предмету (право перездачі екзамену/заліку зберігається за студентом))
		1-25	F	Незадовільно (потрібна велика додаткова робота з предмету (для перездачі екзамену/заліку студент повинен здати проміжні форми контролю))

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів з дисципліни, яка закінчується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів; на екзамені також можна отримати 50 балів:

Поточний контроль та самостійна робота		Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	50	100
Теми 1–8 (семінари 1–4)	Теми 9–16 (семінари 5–8)		

1 ... 8, 9 ... 16 – теми курсу у межах змістових модулів або семінарів (за порядком).

10. Питання, які виносяться на модульні контролі

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 1:

1. Соціальний інститут: категоризація та підходи до дефініювання.
2. Політичний інститут: визначення, становлення, еволюція, сучасний стан розвитку.
3. Політичний інститут і політична інституція: становлення і диференціація понять.
4. Неоінституціоналізм – як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій.
5. Різновиди й етапи розвитку неоінституціоналізму.
6. Політична інституціоналізація: концептуальне визначення і детермінування.
7. Феномен та різновиди формальних політичних інститутів.
8. Нормативно-правова регуляція політичних інститутів. Політичні та правові норми.
9. Конституція як основний формальний політичний інститут. Сутність, складові й етапи конституційної інженерії та конституційної реформи.
10. Феномен та різновиди неформальних політичних інститутів.
11. Концепт "інститути важливі", його обґрунтування та критика.
12. Ключові інституційні дихотомії та параметр вибору політичних інститутів.
13. Стабільність, зміна, сила й ефективність політичних інститутів.
14. Політична система як політологічна категорія: підходи до дефініювання. Вузьке та широке визначення політичної системи.
15. Еволюція становлення та підходи до концептуалізації політичної системи.
16. Основні складові політичної системи та категорії теорії політичних систем. Структуризація і підсистеми політичної системи.
17. Різновиди моделей політичних систем. Підходи до типологізації та таксономії політичних систем.
18. Закономірності (принципи) функціонування і механізми адаптації політичної системи. Стабільність, кризовість та ефективність політичної системи.
19. Держава як система владно-політичних інститутів. Суть, ознаки і місце держави в політичній системі.
20. Вищі органи влади як політичні інститути держави: структуризація і систематизація.
21. Форма держави та її складові як систематизуючі та системотворчі атрибути.
22. Сутність і різновиди політичних та міжінституційних відносин у політичній системі.
23. Феномен розподілу та злиття політичної влади у міжінституційних відносинах.
24. Міжінституційні баланси, стримування і противаги як патерни політичних систем.
25. Феномен, рівні та різновиди міжінституційних конфліктів у політичних системах.
26. Концептуалізація та теоретична дистинкція понять "форма державного правління" й "система державного правління".
27. Порівняльні моделі та типи систем державного правління як проблема політичної науки. "Хвилі" розвитку досліджень про форми та системи державного правління.
28. Дихотомічні моделі і схеми типологізації систем державного правління.
29. Трихотомічні і більшескладові моделі типологізації систем державного правління.
30. Конституційне (формальне) і політичне (фактичне) розуміння системи правління.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 2:

1. Сутність і типи "ланцюгів" делегування повноважень і відповідальності у сучасних політичних системах.
2. Феномен і відмінності позитивного та негативного парламентаризму.
3. Вотуми довіри/інвестири новим урядам, їх варіативність та наслідки.
4. Вотуми довіри та недовіри чинним урядам і їх різновиди.
5. Історія становлення та підходи до визначення президенталізму.
6. Інституційно-процесуальні атрибути й індикатори президенталізму.
7. Різновиди, моделі, фази й умови президентської системи державного правління.
8. Політична географія президентської системи державного правління.
9. Феномен, визначення й історія парламентаризму. Ознаки і співвідношення парламентської системи правління та парламентської демократії.
10. Інституційно-процесуальні атрибути й ознаки парламентаризму в республіках та монархіях.
11. Різновиди, моделі й умови парламентської системи державного правління.
12. Політична географія парламентської системи державного правління.
13. Сутність змішування/гібридизації систем правління. Феномен й історія напівпрезиденталізму як категорії та системи державного правління.
14. Підходи до визначення і критики напівпрезидентської системи правління.
15. Категоризація та систематизація інституційно-процесуальних і політично-поведінкових атрибутів й ознак напівпрезидентської системи правління.
16. Політична географія напівпрезидентської системи державного правління.
17. Гетерогенність напівпрезиденталізму та підстави й індикатори його типологізації.
18. Формування і відповідальність урядів як підстава формальної типологізації напівпрезиденталізму.
19. Дуалізм, легітимність і відповідальність виконавчої влади як підстава фактичної типологізації напівпрезиденталізму.
20. Сила президентів і особливості дуалізму виконавчої влади як підстава формально-фактичної типологізації напівпрезиденталізму.
21. Інституційно-процесуальні і політично-поведінкові ефекти, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.
22. Феномен і концептуалізація інституту суперпрезидента. Республіки з інститутом суперпрезидента.
23. Дистинкція суперпрезиденталізму та супернапівпрезиденталізму.
24. Республіки з суперпрезидентами диктаторського і недиктаторського типу. Логіка неопатримоніалізму в республіках із суперпрезидентами.
25. Типологізація монархій. Особливості непарламентських монархій
26. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи абсолютних монархій.
27. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи дуалістичних монархій.
28. Феномен ідеократичної й атипової форми та системи державного правління.
29. Ідеократичні республіки та їхні приклади: КНДР, Швейцарія, Іран.
30. Ідеократичні монархії, їхні приклади й атрибути: Ватикан.

11. Контрольні питання для підсумкового контролю (екзамену)

1. Соціальний інститут: категоризація та підходи до дефініювання.
2. Політичний інститут: визначення, становлення, еволюція, сучасний стан розвитку.
3. Політичний інститут і політична інституція: становлення і диференціація понять.
4. Неінституціоналізм – як теоретико-методологічний підхід до аналізу політичних інститутів та інституцій.
5. Різновиди й етапи розвитку неінституціоналізму.
6. Політична інституціоналізація: концептуальне визначення і детермінування.
7. Феномен та різновиди формальних політичних інститутів.
8. Нормативно-правова регуляція політичних інститутів. Політичні та правові норми.
9. Конституція як основний формальний політичний інститут. Сутність, складові й етапи конституційної інженерії та конституційної реформи.
10. Феномен та різновиди неформальних політичних інститутів.
11. Концепт "інститути важливі", його обґрунтування та критика.
12. Ключові інституційні дихотомії та параметр вибору політичних інститутів.
13. Стабільність, зміна, сила й ефективність політичних інститутів.
14. Політична система як політологічна категорія: підходи до дефініювання. Вузьке та широке визначення політичної системи.
15. Еволюція становлення та підходи до концептуалізації політичної системи.
16. Основні складові політичної системи та категорії теорії політичних систем. Структуризація і підсистеми політичної системи.
17. Різновиди моделей політичних систем. Підходи до типологізації та таксономії політичних систем.
18. Закономірності (принципи) функціонування і механізми адаптації політичної системи. Стабільність, кризовість та ефективність політичної системи.
19. Держава як система владно-політичних інститутів. Суть, ознаки і місце держави в політичній системі.
20. Вищі органи влади як політичні інститути держави: структуризація і систематизація.
21. Форма держави та її складові як систематизуючі та системотворчі атрибути.
22. Сутність і різновиди політичних та міжінституційних відносин у політичній системі.
23. Феномен розподілу та злиття політичної влади у міжінституційних відносинах.
24. Міжінституційні баланси, стримування і противаги як патерни політичних систем.
25. Феномен, рівні та різновиди міжінституційних конфліктів у політичних системах.
26. Концептуалізація та теоретична дистинкція понять "форма державного правління" й "система державного правління".
27. Порівняльні моделі та типи систем державного правління як проблема політичної науки. "Хвилі" розвитку досліджень про форми та системи державного правління.
28. Дихотомічні моделі і схеми типологізації систем державного правління.
29. Трихотомічні і більшескладові моделі типологізації систем державного правління.
30. Конституційне (формальне) і політичне (фактичне) розуміння системи правління.
31. Сутність і типи "ланцюгів" делегування повноважень і відповідальності у сучасних політичних системах.
32. Феномен і відмінності позитивного та негативного парламентаризму.
33. Вотуми довіри/інвестири новим урядам, їх варіативність та наслідки.

34. Вогуми довіри та недовіри чинним урядам і їх різновиди.
35. Історія становлення та підходи до визначення президенталізму.
36. Інституційно-процесуальні атрибути й індикатори президенталізму.
37. Різновиди, моделі, фази й умови президентської системи державного правління.
38. Політична географія президентської системи державного правління.
39. Феномен, визначення й історія парламентаризму. Ознаки і співвідношення парламентської системи правління та парламентської демократії.
40. Інституційно-процесуальні атрибути й ознаки парламентаризму в республіках та монархіях.
41. Різновиди, моделі й умови парламентської системи державного правління.
42. Політична географія парламентської системи державного правління.
43. Сутність змішування/гібридизації систем правління. Феномен й історія напівпрезиденталізму як категорії та системи державного правління.
44. Підходи до визначення і критики напівпрезидентської системи правління.
45. Категоризація та систематизація інституційно-процесуальних і політично-поведінкових атрибутів й ознак напівпрезидентської системи правління.
46. Політична географія напівпрезидентської системи державного правління.
47. Гетерогенність напівпрезиденталізму та підстави й індикатори його типологізації.
48. Формування і відповідальність урядів як підстава формальної типологізації напівпрезиденталізму.
49. Дуалізм, легітимність і відповідальність виконавчої влади як підстава фактичної типологізації напівпрезиденталізму.
50. Сила президентів і особливості дуалізму виконавчої влади як підстава формально-фактичної типологізації напівпрезиденталізму.
51. Інституційно-процесуальні і політично-поведінкові ефекти, ризики і перспективи напівпрезиденталізму.
52. Феномен і концептуалізація інституту суперпрезидента. Республіки з інститутом суперпрезидента.
53. Дистинкція суперпрезиденталізму та супернапівпрезиденталізму.
54. Республіки з суперпрезидентами диктаторського і недиктаторського типу. Логіка неопатримоніалізму в республіках із суперпрезидентами.
55. Типологізація монархій. Особливості непарламентських монархій
56. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи абсолютних монархій.
57. Феномен, історичні та модерні приклади, інституційно-процесуальні та політично-поведінкові атрибути й типи дуалістичних монархій.
58. Феномен ідеократичної й атипової форми та системи державного правління.
59. Ідеократичні республіки та їхні приклади: КНДР, Швейцарія, Іран.
60. Ідеократичні монархії, їхні приклади й атрибути: Ватикан.